Szabo John,[1] Weiner Csaba,[2] Deák András[3]

# Kié az energia, kié a biztonság? Uniós politikák és tagállami alkalmazkodás Közép- és Kelet-Európában a 2022-es ellátási válság után[4]

*Oroszország 2022. februári ukrajnai inváziójára reagálva az Európai Bizottság az energiaátmenet felgyorsítását és az orosz földgáz kivezetését kezdeményezte, ami eltérő válaszokat váltott ki az orosz importnak történelmileg kitett közép- és kelet-európai uniós tagállamokban. A tanulmány az új intézményi elmélet keretein belül – a biztonságiasítás fogalmát is felhasználva – hat régiós tagállam és összehasonlításként Ausztria eredeti és felülvizsgált nemzeti energia- és klímaterveinek segítségével tárja fel az alkalmazkodás dinamikáját. Az empirikus adatok alapján a cikk hármas tipológiát állít fel. A „gyorsító" államok biztonsági fenyegetésre adott válasza – klímapolitikai törekvéseik felgyorsítása – egybeesik a Bizottság azon céljával, hogy az orosz földgáz kiváltása elsősorban célirányos és intenzív zöld átállás révén valósuljon meg; ennek végrehajtása intézményi rétegződéshez vagy átalakuláshoz vezet. Az „elfordulók" ugyan elismerik a biztonsági fenyegetést, de azt földrajzi diverzifikáció révén, alternatív beszállítókhoz fordulva, a földgázt átmeneti megoldásként megtartva kezelik, ami intézményi átalakulásként értelmezhető. A „megingathatatlanok" viszont az orosz importot nem tekintik biztonsági kérdésnek, vagy ha mégis, akkor a meglévő ellátási keretek között is kezelhetőnek vélik, és ezért a status quo fenntartására törekednek, ami intézményi sodródást eredményez. A tanulmány arra is rámutat, hogy a Bizottság szerepe és intézményi mozgástere fokozatos rétegződés és átalakulás útján erősödött meg, ami 2022. február után lehetővé tette számára, hogy számonkérje a tagállamok energiabiztonsági döntéseinek módját.*

***Kulcsszavak:*** *energiabiztonság, földgáz, intézmények, klímapolitika, Közép- és Kelet-Európa, Oroszország*

### *Whose Energy? Whose Security? EU Policies and Member State Adaptation in Central and Eastern Europe After the 2022 Supply Crisis*

*Responding to Russia's full-scale invasion of Ukraine in February 2022, the European Commission initiated measures to accelerate the energy transition and phase out Russian gas, prompting divergent responses among Central and Eastern European Member States historically exposed to Russian imports. Drawing on new institutionalist theory and engaging with the concept of securitisation, the article examines the dynamics of adaptation through the original and revised National Energy and Climate Plans of six regional Member States, alongside Austria as a comparator. On*

[1] Szabo John az ELTE KRTK Világgazdasági Intézet tudományos főmunkatársa és kutatócsoport-vezetője, valamint az ELTE TáTK adjunktusa.

[2] Weiner Csaba az ELTE KRTK Világgazdasági Intézet tudományos főmunkatársa.

[3] Deák András az NKE EJK John Lukacs Intézet tudományos főmunkatársa.

[4] A tanulmányt a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal támogatta a PD 146507 (Szabo John), az FK 146590, az ADVANCED 152852 (Weiner Csaba) és az FK 138317 (Deák András) számú projektek keretében.

*this empirical basis, the article develops a threefold typology. The 'accelerationist' states' response to the security threat – the acceleration of their climate policy efforts – aligns with the Commission's objective of displacing Russian gas primarily through a targeted and intensive green transition; its implementation gives rise to institutional 'layering' or 'conversion'. 'Pivoters' acknowledge the security threat but address it through geographic diversification towards alternative suppliers while preserving natural gas in a transitional role, a pattern best understood as institutional 'conversion'. 'The unwavering', by contrast, do not regard Russian imports as a security matter – or, where they do, consider them manageable within existing supply arrangements – and consequently seek to preserve the status quo, giving rise to institutional 'drift'. The article also demonstrates that the Commission's own institutional role and latitude expanded through gradual 'layering' and 'conversion', which, after February 2022, enabled it to hold Member States to account over the manner of their energy security decisions.*

***Keywords:*** *Central and Eastern Europe, climate policy, energy security, institutions, natural gas, Russia*

## Bevezetés

Az Európai Unió energiapolitikája a kezdetektől, az 1957-es római szerződés óta kényes kérdés, az uniós intézmények és a tagállamok közötti állandó viták színtere. Az 1986-os Egységes Európai Okmány és a 2007-es lisszaboni szerződés mellett az energiaellátási sokkok és a klímaválság is hozzájárultak ahhoz, hogy az Unió fokozatosan átalakítsa az energiával kapcsolatos intézményrendszerét, és egyre nagyobb befolyáshoz juttassa az Európai Bizottságot. A tagállamok mindvégig igyekeztek megőrizni az energiamixük alakítása feletti szuverenitásukat, ám az az intézményi dinamikák mentén mégis változott, jellemzően szűkült. Ebben a folyamatban Oroszország 2022. februári ukrajnai inváziója, illetve annak európai következményei újabb mérföldkövet jelentettek. Addig példátlan módon a Bizottság előíró jellegű álláspontot foglalt el egy, kizárólag az energiamix összetételéhez kapcsolódó kérdésben, közvetlenül is beleszólva annak alakításába. Ezen a tényen az sem változtat, hogy formálisan és elvi szinten az Európai Tanács volt az, amely felkérte a Bizottságot, hogy dolgozzon ki olyan terveket, amelyek révén „az Európai Unió a lehető leghamarabb megszünteti függőségét az orosz gáz-, olaj- és szénimporttól".[5] A 2022-es orosz invázió ezért paradigmaváltást[6] idézett elő az uniós energiapolitikában, amelynek következtében az EU szorosan összekapcsolta az energiabiztonságot a klímapolitikával. Jelen tanulmány egyrészt történeti perspektívában tárja fel, hogyan változott meg az Európai Bizottság szerepe és intézményi mozgástere a közösség energia- és klímapolitikájának irányításában, másrészt azt vizsgálja, hogy a közép- és kelet-európai tagállamok miként és milyen intézményi mechanizmusok mentén reagáltak a 2022-es orosz inváziora, az azt követő energiaválságra, illetve az Európai Bizottság azon javaslatára, hogy

[5] *European Council Meeting (24 and 25 March 2022) – Conclusions. EUCO 1/22.* [online], 2022. 03. 25. Forrás: European Council [2025. 09. 28.], 5.

[6] Osička, Jan – Černoch, Filip (2022): European Energy Politics After Ukraine: The Road Ahead. *Energy Research & Social Science,* 91.

energiabiztonsági okokból gyorsítsák fel az energiaátmenetet, és csökkentsék az orosz földgáz szerepét az energiamixükben.

Az események értelmezéséhez és elméleti megalapozásához több megközelítés is segítségül hívható. Az államkapitalizmussal foglalkozó új szakirodalmi hullám[7] – csakúgy, mint a nemzetközi kapcsolatokban az energiakereskedelem fegyverként való alkalmazását vizsgáló irányzat[8] – jelentős magyarázó erővel járul hozzá a tagállamok közötti eltérő reakciók megértéséhez. A tanulmány hangsúlyosan az új intézményi elméletre[9] támaszkodva vizsgálja az európai intézményi változás alakítását. Ennek eredményeképp új helyzet alakult ki a Bizottság és a tagállamok között 2022. február után: a Bizottság új intézményi eszközöket kapott a tagállami energiamixek közvetlen módon való megváltoztatására. Erre a tagállamok eltérő válaszokat adtak, amelyeket három magatartásforma mentén osztályoztunk. Az egyes típusokat „gyorsítóknak", „elfordulóknak" és „megingathatatlanoknak" neveztük el, aszerint, hogy miképpen reagáltak az orosz energiaforrások kivezetésének uniós szándékára. Az elemzést a nemzeti energia- és klímatervek (NEKT)[10] összehasonlításán alapuló empirikus adatok támasztják alá, különös tekintettel a földgáz változó szerepére.

Kutatásunk hét uniós tagállamra összpontosít: hat közép- és kelet-európai államra (Bulgária, Csehország, Lengyelország, Litvánia, Magyarország és Szlovákia) és összehasonlításként egy EU15-tagállamra, Ausztriára. Az országok kiválasztásakor a meghatározó szempont az energiainfrastruktúra és a földgázimporttól való függőség hasonló kiindulási karakterisztikája volt.[11] Mindegyik kiválasztott országnak jelentős intézkedéseket kellett hoznia az EU klíma- és megújulóenergia-céljainak teljesítése érdekében.

Az elemzés kiindulópontját az orosz inváziót előtt, 2019–2020-ban véglegesített, nagyrészt az energiaátmenetre irányuló tagállami NEKT-ek képezik, amelyeket 2022 után, a soron következő felülvizsgálat alkalmával ki kellett egészíteni az orosz energiaimport kivezetésére és az így keletkező hiány kezelésére vonatkozó intézkedésekkel.[12] A történelmi kontextus bemutatása érdekében áttekintettük még a tagállamok 2000-es évek eleji, a megújuló energiákkal kapcsolatos előrehaladásról szóló jelentéseit, a 2010-ig benyújtott

---

[7] Alami, Ilias et al. (2022): Special Issue Introduction: What Is the New State Capitalism? *Contemporary Politics,* 28(3), 245–263; Alami, Ilias – Dixon, Adam D. (2023): Uneven and Combined State Capitalism. *Environment and Planning A: Economy and Space,* 55(1), 72–99; Alami, Ilias – Dixon, Adam D. (2024): *The Spectre of State Capitalism*. Oxford: Oxford University Press.

[8] LaBelle, Michael Carnegie (2023): Energy as a Weapon of War: Lessons from 50 Years of Energy Interdependence. *Global Policy,* 14(3), 531–547.

[9] Hall, Peter A. – Taylor, Rosemary C. R. (1996): Political Science and the Three New Institutionalisms. *Political Studies,* 44(5), 936–957.

[10] Az eredeti és a felülvizsgált NEKT-ek, azok tervezetei, valamint bizottsági értékelései az alábbi helyről tölthetők le: *National Energy and Climate Plans*. [online]. Forrás: European Commission [2026. 06. 03.].

[11] Több régiós országot különböző okokból hagytunk ki a vizsgálatból: Romániát, mert nem importált érdemben orosz gázt; Lettországot és Észtországot, mivel diverzifikációs döntéseik meghatározóan a lengyel és litván helyzet függvényei; Szlovéniát és Horvátországot pedig azért, mert földgázszektoraik a múltban is rendszeresen ki tudták váltani az orosz importot piaci dinamika mentén.

[12] A NEKT-ek felülvizsgálati folyamata során a hét ország 2023–2024-ben benyújtotta az első tervezetét, amelyet a Bizottság értékelt. Ezt követően 2024–2025-ben Lengyelország kivételével mindenki leadta a végleges, átdolgozott NEKT-et. Lengyelország végül csak 2026 júniusára készítette el a végső dokumentumot, a Bizottság viszont már 2025 októberében úgy döntött, hogy az ügyet az Európai Unió Bírósága elé terjeszti. A tanulmányt a végleges dokumentum megjelenése előtt zártuk le, ezért Lengyelország esetében a benyújtott tervezetre hagyatkoztunk.

nemzeti cselekvési terveket a megújuló energiával kapcsolatban, illetve a 2010-es évekbeli kétéves előrehaladási jelentéseket is. Munkánk öt alapvető kérdés köré épül:

- Miből adódik az eredeti és a felülvizsgált tervek közötti különbség az emissziócsökkentésben?
- Tervezik-e a tagállamok a szénfelhasználás további csökkentését?
- Hogyan kezelik a földgázfogyasztás kérdését? Az orosz földgáz kiváltásával párhuzamosan csökkentették-e keresleti várakozásaikat?
- Vannak-e a felülvizsgálat révén új tervek a gázinfrastruktúrába történő beruházásra?
- Szánnak-e fokozottabb szerepet a megújuló gázoknak, például a biogáznak és a hidrogénnek?

Ezekre a kérdésekre építve hasonlítjuk össze a földgáz és különösen az orosz földgáz változó szerepét, az energiaátmenet felgyorsítására vonatkozó terveket, illetve azokat az intézkedéseket, amelyeket a kiválasztott országok a 2022-es inváziót és az azt követő zavarokra reagálva fogadtak el.[13] Ezen empirikus adatok mentén osztályozzuk a tagállami politikákat. A nemzeti válaszok ugyanis olyan indikatív karakterisztikákat képeznek, amelyek révén a tagállamok mindegyike besorolható a „gyorsítókból", „elfordulókból" és „megingathatatlanokból" álló hármas tipológia valamelyikébe.

A tanulmány következő fejezete elsőként az elemzési keretünket mutatja be, amely az intézményi változásokra és azoknak az EU energia- és klímaügyi kérdéseivel való kapcsolatára összpontosít. A fejezet ezt követően a történeti kontextust tárja fel, nyomon követve a Bizottság egyre növekvő szerepét és annak kölcsönhatásait a közép- és kelet-európai tagállamok szakpolitikai preferenciáival. A soron következő fejezet a tipológia ismertetésével indul, majd a NEKT-alapú elemzés eredményeit tekinti át, értékelve, hogy a vizsgált tagállamok hogyan igazították ki energia- és klímapolitikájukat a háború fényében. A zárófejezet a kiválasztott elméleti keretre támaszkodva összegzi az energiabiztonság közös politikává válásának intézményi tanulságait, kitérve a tagállami reakciók mögött meghúzódó mozgatórugókra és a Bizottság szupranacionális szerepének jövőbeli kilátásaira. A tanulmány nem tárgyalja sem az intézményi változások jogi hátterét vagy jogszerűségét, sem azok hatékonysági következményeit.

## Elméleti keret

### *Intézmények és változásaik*

Az intézmények a társadalmi viselkedést strukturáló szabályok és normák összességét jelentik.[14] Az intézményi elméletek régóta segítenek megmagyarázni, hogy a hasonló kiindulási pontok vagy cselekvési formák ellenére mégis miért alakulhatnak ki egészen

[13] A főbb trendeket a melléklet táblázataiban mutatjuk be.

[14] Streeck, Wolfgang – Thelen, Kathleen szerk. (2005): *Beyond Continuity. Institutional Change in Advanced Political Economies*. Oxford: Oxford University Press.

eltérő társadalmi eredmények.[15] Az új intézményi elméletek a racionális, a történeti, a szociológiai (szervezeti) és a diszkurzív irányzatba sorolhatók.[16] A racionális intézményi elmélet a közgazdaságtanra támaszkodik, a szereplők viselkedését pedig jellemzően racionálisnak tartja, amit azonban csak az intézményeken belül folytathatnak. Az intézmények eszerint nem a szereplők célrendszerét befolyásolják, hanem ösztönzőket és szabályokat biztosítanak a tranzakciós költségek csökkentése érdekében.[17] A szociológiai intézményi elmélet a szociológiára épül, és a szimbólumok, keretek és értékek szerepét hangsúlyozza, amelyeket kultúraspecifikus gyakorlatok és eljárások meghatározó tényezőiként azonosít.[18] A történeti intézményi elmélet szerint „a történelem számít".[19] Ez az irányzat a politikai rendszernek a hatalmi és gazdasági viszonyokat átalakító gyakorlatára összpontosít, miközben az intézményeket tág értelemben definiálja, egyaránt beleértve azokba a formális és informális szabályokat, normákat, rutinokat és eszméket.[20] Végül a diszkurzív intézményi elmélet a diskurzusok és az eszmék szerepét vizsgálja az intézményi változások előidézésében.[21]

Az energiaszektorra vonatkozó kutatások előszeretettel alkalmazzák a különféle intézményi elméleteket.[22] A történelmi energiaátmenetek hosszú távú jellege miatt nagy népszerűségnek örvend a történeti iskola. Szélesebb körben ismert a „pályafüggőség" történeti intézményi fogalma.[23] Ennek lényege, hogy az intézmények nem csupán korlátozzák a cselekvést, hanem azok tartós, változásnak ellenálló konstrukciók is, amelyeket legfeljebb fokozatosan lehet megváltoztatni, fejlődésüket terelni.[24] A koncepció kiemelt szerepet kapott az energiaátmenetekkel foglalkozó korai munkákban,[25] és azóta is széles körben alkalmazzák az azokban bekövetkező változás (vagy a változás hiányának) elméleti

---

15 Steinmo, Sven (2008): Historical Institutionalism. In Porta, Donatella Della – Keating, Michael (szerk.): *Approaches and Methodologies in the Social Sciences: A Pluralist Perspective*. Cambridge: Cambridge University Press, 118–138.

16 Hall–Taylor 1996; Schmidt, Vivien A. (2008): Discursive Institutionalism: The Explanatory Power of Ideas and Discourse. *Annual Review of Political Science,* 11(1), 303–326.

17 North, Douglass C. (1990): *Institutions, Institutional Change and Economic Performance*. Cambridge: Cambridge University Press; North, Douglass C. – Wallis, John Joseph – Weingast, Barry R. (2009): *Violence and Social Orders. A Conceptual Framework for Interpreting Recorded Human History*. Cambridge: Cambridge University Press.

18 DiMaggio, Paul J. – Powell, Walter W. (1983): The Iron Cage Revisited: Institutional Isomorphism and Collective Rationality in Organizational Fields. *American Sociological Review,* 48(2), 147–160.

19 Steinmo 2008.

20 Mahoney, James (2000): Path Dependence in Historical Sociology. *Theory and Society,* 29(4), 507–548; Pierson, Paul (2000b): Not Just What, but When: Timing and Sequence in Political Processes. *Studies in American Political Development,* 14(1), 72–92.

21 Schmidt, Vivien (2006): Institutionalism. In Hay, Colin – Lister, Michael – Marsh, David (szerk.): *The State: Theories and Issues*. Houndmills – New York: Palgrave Macmillan, 98–117; Schmidt 2008; Schmidt, Vivien A. (2010): Taking Ideas and Discourse Seriously: Explaining Change Through Discursive Institutionalism as the Fourth 'New Institutionalism'. *European Political Science Review,* 2(1), 1–25.

22 Andrews-Speed, Philip (2016): Applying Institutional Theory to the Low-Carbon Energy Transition. *Energy Research & Social Science,* 13, 216–225; Smil, Vaclav (2010): *Energy Transitions: History, Requirements, Prospects*. Santa Barbara: Praeger.

23 Hall–Taylor 1996.

24 David, Paul A. (1985): Clio and the Economics of QWERTY. *American Economic Review,* 75(2), 332–337; Mahoney 2000; Pierson, Paul (2000a): Increasing Returns, Path Dependence, and the Study of Politics. *The American Political Science Review,* 94(2), 251–267; Pierson 2000b; Schwartz, Herman (2004): *Down the Wrong Path: Path Dependence, Increasing Returns, and Historical Institutionalism*. Kézirat. Charlottesville: University of Virginia.

25 Unruh, Gregory C. (2000): Understanding Carbon Lock-in. *Energy Policy,* 28(12), 817–830.

magyarázatakor.[26] Az energiaátmenetre vonatkozó növekvő szakirodalom sokakat arra késztetett, hogy megvizsgálják azokat a helyzeteket, amikor a pályafüggőség megszakad, nem működik, és a szakpolitika valamilyen okból átlépi az általa képzett korlátokat.[27] Ennek során a történelmi folytonosságot „kritikus fordulópontok" szakítják meg, elindítva az érdemi változást.[28] Ezek a kritikus fordulópontok „olyan döntési pontok, amelyek az országokat (vagy más entitásokat) olyan fejlődési pályákra terelik, amelyek bizonyos, a korábbitól eltérő kimeneteleket eredményeznek, és amelyeket nem lehet könnyen megszakítani vagy visszafordítani".[29] Ahogy Hall és Taylor megjegyzik, „[a] fő probléma természetesen annak a magyarázata, hogy mi váltja ki az ilyen kritikus fordulópontokat. És bár a történeti intézményi elmélet képviselői általában a gazdasági válságok és a katonai konfliktusok hatását hangsúlyozzák, sokuknak nincs jól kidolgozott válaszuk erre a kérdésre".[30] Ebben az értelmezésben a klímaváltozás és az általa kiváltott energiaátmenet hatása szintén az intézményi változás mindent átfogó hajtóerejeként jelent meg.[31] Ezek a hatások új intézmények létrejöttéhez, a meglévők átalakulásához és ezek láncreakciói révén „tartós örökséghez" vezettek.[32]

A történeti intézményi elmélet szerint a változást előidéző erők endogének és exogének lehetnek. Az endogén változás az adott intézmény sajátos felépítéséből vagy belső tulajdonságaiból fakad (például demográfiai változás), míg az exogén változás olyan külső erőre utal, amely intézményi változáshoz vezet (például háború). Ezen túlmenően négyféle, fokozatos intézményi változás különböztethető meg: az eltolódás *(displacement)*, a rétegződés *(layering)*, az átalakulás *(conversion)* és a sodródás *(drift)*.[33] Az eltolódás a régi szabályok új tartalommal való felváltását jelenti. Rétegződéskor új elemeket adnak az intézményhez. Átalakulás során a meglévő intézményeket új célokra, funkciókra vagy feladatokra használják. Végül sodródás akkor következik be, amikor a környezet megváltozik, az intézményi szabályok azonban változatlanok maradnak, ezért az intézmény a megváltozott környezetben fokozatosan másként kezd el működni. Lockwood és szerzőtársai szerint a külső szervekre átruházott hatáskörökön vagy a privatizáción

[26] Fouquet, Roger (2016): Path Dependence in Energy Systems and Economic Development. *Nature Energy,* 1(8); Gross, Robert – Hanna, Richard (2019): Path Dependency in Provision of Domestic Heating. *Nature Energy,* 4(5), 358–364.

[27] Collier, Ruth Berins – Collier, David (1992): Framework: Critical Junctures and Historical Legacies. In Collier, Ruth Berins – Collier, David (szerk.): *Shaping the Political Arena: Critical Junctures, the Labor Movement, and Regime Dynamics in Latin America.* Notre Dame: University of Notre Dame Press, 27–39; Capoccia, Giovanni – Kelemen, R. Daniel (2007): The Study of Critical Junctures: Theory, Narrative, and Counterfactuals in Historical Institutionalism. *World Politics,* 59(3), 341–369; Soifer, Hillel David (2012): The Causal Logic of Critical Junctures. *Comparative Political Studies,* 45(12), 1572–1597.

[28] Krasner, Stephen D. (1984): Approaches to the State: Alternative Conceptions and Historical Dynamics. *Comparative Politics,* 16(2), 223–246; Collier–Collier 1992.

[29] Mahoney, James (2001): *The Legacies of Liberalism.* Baltimore–London: Johns Hopkins University Press, 7.

[30] Hall–Taylor 1996: 942.

[31] Lockwood, Matthew et al. (2017): Historical Institutionalism and the Politics of Sustainable Energy Transitions: A Research Agenda. *Environment and Planning C: Politics and Space,* 35(2), 312–333.

[32] Mahoney, James – Thelen, Kathleen szerk. (2009): *Explaining Institutional Change. Ambiguity, Agency, and Power*. Cambridge: Cambridge University Press.

[33] Mahoney–Thelen 2009.

keresztül megnyíló erős vétójogok léte arra utal, hogy a rétegződés a fokozatos változás különösen gyakori formája lehet az energiaügyek irányításában.[34]

Jelen tanulmány kiindulópontját azok a kutatások jelentik, amelyek szerint az EU energiaügyi intézményei fokozatos változáson mennek keresztül, amely endogén (például politikai nyomás) és exogén tényezők (például az energiaválság) együttes hatásának eredményeként alakultak ki.[35] Ráadásul a változás pályája a Schmidt által „előtérben működő diszkurzív képességeknek"[36] nevezett tényezőkön is alapulhat, amelyek révén a szereplők megváltoztathatják (vagy fenntarthatják) intézményeiket.[37] Vagyis a változás irányát és formáját ugyan korlátozhatják a történeti intézményi elmélet képviselői által azonosított anyagi és intézményi tényezők, de pályáját az a diskurzus alakítja, amely az intézményeket megerősítheti vagy lebonthatja.[38] Példának okáért az EU energiaügyi intézményeiben bekövetkezett fejlődést ugyan a klímaváltozás generálta energiaátmenet hajtja előre, de pályáját az uniós intézmények és a tagállamok nevében végzett tervezést övező diskurzus irányítja.[39] Ez utóbbi erőnek a hatása tagállamonként eltérő, és azt a nemzeti intézmények formálják. Ez alól az Ukrajna elleni orosz invázió sem volt kivétel. Az a tagállamok részéről különböző reakciókat váltott ki, amelyeket befolyásolt a fenyegetésről alkotott képük, a tervezett energiaátmenet pályája és a fenyegetésről folytatott összeurópai energiabiztonsági diskurzus is.

## *Intézményi evolúció versus rekonfiguráció: a közös energiapolitika történeti áttekintése*

Az egységes uniós energiapolitikát általában az Európai Szén- és Acélközösség (ESZAK) létrehozásához kötik. Ez azonban félrevezető. Az igaz, hogy az ESZAK-ot létrehozó tagállamok kormányai az ellátásbiztonság egyik értelmezését beépítették a közösségi jogba, amit később mind a Bizottság, mind az Európai Tanács hivatkozási alapul használt ahhoz, hogy az energiát szupranacionális területté tegyék. Ezek a törekvések azonban nem jártak sikerrel, e téren akkor nem történt érdemi előrelépés.[40] Éppen ellenkezőleg:

---

[34] Lockwood 2017: 14.

[35] Lockwood, Matthew (2016): Creating Protective Space for Innovation in Electricity Distribution Networks in Great Britain: The Politics of Institutional Change. *Environmental Innovation and Societal Transitions,* 18, 111–127; Rennkamp, Britta (2019): Power, Coalitions and Institutional Change in South African Climate Policy. *Climate Policy,* 19(6), 756–770; Smedby, Nora (2020): Limits to Polycentricity? Institutional Layering and Policy Feedbacks of Building Energy Performance Requirements in Sweden. *Environmental Policy and Governance,* 30(2), 71–83; Ekanem, Minika et al. (2024): Understanding Institutional Layers and Modes of Change for Energy Transitions: Analysis of Norway's Electricity Sector Reforms. *Scandinavian Political Studies,* 47(2), 122–149.

[36] Schmidt az előtérben működő diszkurzív képességek fogalmával arra utal, hogy az egyének – miközben egy intézményen belül cselekszenek – képesek külső szemlélőként vizsgálni, megkérdőjelezni és diskurzus útján megváltoztatni vagy fenntartani magát az intézményt.

[37] Schmidt 2008: 314.

[38] Buschmann, Pia – Oels, Angela (2019): The Overlooked Role of Discourse in Breaking Carbon Lock-In: The Case of the German Energy Transition. *WIREs Climate Change,* 10(3), e574.

[39] Szulecki, Kacper – Claes, Dag Herald (2019): Towards Decarbonization: Understanding EU Energy Governance. *Politics and Governance,* 7(1), 1–5; Economidou, Marina et al. (2022): Strategic Energy and Climate Policy Planning: Lessons Learned from European Energy Efficiency Policies. *Energy Policy,* 171.

[40] Maltby, Tomas (2013): European Union Energy Policy Integration: A Case of European Commission Policy Entrepreneurship and Increasing Supranationalism. *Energy Policy,* 55, 435–444.

„a kormányok ellenállása és az olajipari vállalatok vonakodása”[41] gátolta az integrációt, aminek következtében az energiaügy „az integrációval szembeni ellenállás fellegvárává”[42] vált. A kormányok az 1980-as évek végéig megőrizték szuverenitásukat az energiaügyek felett, és szigorú ellenőrzést gyakoroltak az egyes területeken.[43] Ez annak ellenére volt így, hogy a villamosenergia- és földgázhálózatok a piaci dinamikák mellett fokozatosan integrálódtak.[44] A tagállamok voltak azok, amelyek kezelték az 1970-es évek két olajválságát – javarészt az amerikai kormányzat által kialakított keretek között –, miközben az Európai Bizottság vagy más szupranacionális szervezetek csak korlátozott szerepet játszottak.[45] Így míg az uniós együttműködés a szén- és acélügyek összehangolásának szükségességéből fakadt, az energiapolitikában alig történt integráció, a kormányok autonóm módon érvényesítették szakpolitikai céljaikat.

A Bizottság végül csak az 1992-es maastrichti szerződés révén, a szabályozás és a piaci keretek harmonizálására irányuló korábbi munkájának köszönhetően léphetett a szakpolitikai porondra.[46] Hatáskörének kiterjesztését segítette egy új bürokratikus jelentéstételi intézmény. Az 1986-os *Energia 2000*[47] jövőkép a kormányok által benyújtandó nemzeti jelentések alapján felügyeleti jogkört biztosított számára az EU energetikai kérdései felett. Ezek a jelentések nagyban hasonlítottak a majdani nemzeti energia- és klímatervekre, de jóval a klímapolitika kialakulása előtt intézményesítették azokat. Azok kiindulópontja a piacharmonizáció és az ágazati piacok egységesítése volt, illeszkedve az Unió általános küldetéséhez. A Bizottság felkérte a tagállamokat, hogy nyújtsanak be részletes felméréseket az energiarendszereikről, az előző jelentési időszakhoz képest elért előrehaladásról (a jelentéstétel kétévente történt), és jelöljék meg a felmerült problémákat. A felmérések alapján a Bizottság felülvizsgálhatta és kialakíthatta a hosszú távú energetikai célkitűzéseit, továbbá politikai javaslatokat tehetett, beleértve az egységes versenypiac létrehozására vonatkozó ajánlásokat is. Ezek aztán kiterjedtek az EU-csatlakozásukról tárgyaló, keleti bővítésben részt vevő tagállamok politikáinak alakítására is.[48]

---

41 Tonini, Alberto (2016): The EEC Commission and European Energy Policy: A Historical Appraisal. In Bardazzi, Rossella – Pazienza, Maria Grazia – Tonini, Alberto (szerk.): *European Energy and Climate Security.* Cham: Springer, 15.

42 Spokesman of the ECSC's High Authority – European Community Information Service (1967): *Europe and Energy*. Luxembourg: [k. n.], 10.

43 Hoffman, George Walter – Dienes, Leslie (1985): *The European Energy Challenge. East and West.* Durham, NC: Duke University Press.

44 Lagendijk, Vincent (2008): *Electrifying Europe: The Power of Europe in the Construction of Electricity Networks.* Amsterdam: Aksant; Glachant, Jean-Michel – Hallack, Michelle – Vazquez, Miguel (2013): *Building Competitive Gas Markets in the EU.* Cheltenham–Northampton, MA: Edward Elgar Publishing.

45 Duffield, John S. – Birchfield, Vicki L. (2011): Introduction. In Birchfield, Vicki L. – Duffield, John S. (szerk.): *Toward a Common European Union Energy Policy. Problems, Progress, and Prospects.* New York: Palgrave Macmillan, 1–9.

46 Cini, Michelle (1997): Administrative Culture in the European Commission: The Cases of Competition and Environment. In Nugent, Neill (szerk.): *At the Heart of the Union. Studies of the European Commission.* London: Palgrave Macmillan, 71–88; Matláry, Janne Haaland (1997): *Energy Policy in the European Union.* London: Red Globe Press; Nugent, Neill (2000): *At the Heart of the Union. Studies of the European Commission.* London: Palgrave Macmillan.

47 *Council Resolution of 16 September 1986 Concerning New Community Energy Policy Objectives for 1995 and Convergence of the Policies of the Member States.* [online]. Forrás: eur-lex.europa.eu [2025. 09. 04.].

48 Szabo, John – Deak, Andras (2021): The CEE Energy Transition: Recurring Fifty-Year-Old Dynamics? In Mišík, Matúš – Oravcová, Veronika (szerk.): *From Economic to Energy Transition. Three Decades of Transitions in Central and Eastern Europe.* Cham: Palgrave Macmillan, 63–96.

Ezt a semleges, pusztán az ajánlások kidolgozására szolgáló, alárendelt bürokratikus rutint a klímapolitika megjelenése emelte magasabb szintre. Az EU a klímavédelmi intézkedések terén hierarchikus, fentről lefelé irányuló megközelítést alkalmazott, ami az uniós intézmények nagyobb szerepét indokolta az érintett ügyekben. A kormányok és az uniós intézmények abban állapodtak meg, hogy az üvegházhatású gázok kibocsátásának csökkentése, a megújuló energiaforrások használatának ösztönzése, valamint az energiahatékonyság javítása olyan lépések lesznek, amelyeket uniós szinten is figyelnek és egységes módon vizsgálnak majd.[49] Az 1986-os jelentéstételi mechanizmusokra építve a Tanács megbízta a Bizottságot, hogy „határozza meg a nemzeti programok értékelésére szolgáló eljárásokat és módszereket",[50] amelyek révén nyomon követhetik a tagállamok üvegházhatásúgáz-kibocsátását, és ezáltal kibocsátáscsökkentési javaslatokat tehetnek. A Bizottság tehát olyan, az üvegházhatású gázokra vonatkozó adatokat gyűjtött, amelyek visszaigazolták a modellezési gyakorlatot, és alapul szolgálhattak a kibocsátási pályák kiszámításához. Mindazonáltal az abból levonható következtetések, a kibocsátáscsökkentő intézkedések (azaz a klímapolitika maga) és általánosabban az energiapolitika továbbra is a hagyományos politikai döntéshozatal keretein belül maradtak.[51] Mindezek alapján Mahoney és Thelen intézményi klasszifikációját[52] alkalmazva rétegződésként értelmezhetjük ezt a változást, mert egy meglévő jelentéstételi rutin bővült új tartalmakkal. A jelentéstétel az eddigi gyakorlatnak megfelelően egyszerre jelentett alapvető kommunikációs csatornát, alkudozási eszközt és a politikai döntéshozatalhoz szükséges információnyújtást, amelyen keresztül mind a Bizottság, mind a nemzeti kormányok jelezhették preferenciáikat. Ez a változás, kiváltképp mert nem érintette a szabályrendszert, a tagállamok és a Bizottság közti egyetértés mellett következett be.

A tagállamok azonban szigorúan meghúzták a bizottsági szerepkör határait.[53] Ezt egyértelműen kinyilvánították, amikor az ENSZ harmadik éghajlatváltozási konferenciáján 1997-ben megtiltották a Bizottságnak, hogy a nevükben tárgyaljon.[54] Az összehangolt klímapolitikai intézkedések végrehajtására irányuló politikai akarat azonban később a hatáskör egy részét mégis szupranacionális szintre helyezte át. A kiotói jegyzőkönyv végrehajtása egész Európára kiterjedő emisszió kereskedelmi rendszert igényelt, és ennek az átfogó keretrendszernek a kezeléséhez egyre növekvő bürokratikus apparátus társult. Ebből lett később az EU kibocsátáskereskedelmi rendszere (EU ETS). Ennek kidolgozása rendkívül összetett feladat volt, amit a kormányok szívesen átruháztak a szupranacionális

[49] Jordan, Andrew – Rayner, Tim (2010): The Evolution of Climate Policy in the European Union: A Historical Overview. In Jordan, Andrew et al. (szerk.): *Climate Change Policy in the European Union. Confronting the Dilemmas of Mitigation and Adaptation?* Cambridge: Cambridge University Press, 52–80.

[50] *93/389/EEC: Council Decision of 24 June 1993 for a Monitoring Mechanism of Community CO2 and Other Greenhouse Gas Emissions.* [online]. Forrás: eur-lex.europa.eu [2025. 10. 10.], 5. cikk.

[51] Eikeland, Per Ove – Skjærseth, Jon Birger (2016): Evolution of EU Climate and Energy Policies. In Skjærseth, Jon Birger et al. (szerk.): *Linking EU Climate and Energy Policies: Decision-Making, Implementation and Reform.* Cheltenham–Northampton, MA: Edward Elgar Publishing, 31–49.

[52] Mahoney–Thelen 2009.

[53] Oberthür, Sebastian – Ott, Hermann E. (1999): *The Kyoto Protocol. International Climate Policy for the 21st Century.* Berlin–Heidelberg: Springer-Verlag.

[54] Rayner, Tim – Jordan, Andrew (2016): Climate Change Policy in the European Union. In von Storch, Hans (szerk.): *Oxford Research Encyclopedia of Climate Science.* Oxford: Oxford University Press.

bürokráciára.[55] A Bizottság készen állt arra, hogy éljen ezzel a lehetőséggel, és a klímapolitikát az uniós döntéshozatal szintjére emelje. Ennek megfelelően „meglepően gyors előrelépést"[56] téve e kérdésben olyan adminisztratív apparátust fejlesztett ki, amelynek révén ezt a komplex eszközt a meglévő klímapolitikára építhette rá. Az emissziókereskedelmi rendszer és a hozzá tartozó bizottsági kompetenciák új intézményt képeztek, amely azonban értelemszerűen és döntő mértékben megváltoztatta a korábbi jelentéstételi rendszer környezetét. Mindez már ekkor előrevetítette a Bizottság és a tagállamok energiapolitikai kapcsolataiban a folyamatos sodródást, a régi intézmények megváltozott környezetben való passzív tovább élését. Átvitt értelemben az emissziókereskedelmi rendszer feletti bizottsági ellenőrzés volt az energiapolitika azon arkhimédészi pontja, amelyen keresztül a hatáskörök és kompetenciák rendszere a későbbiekben folyamatosan újrarendeződött.

Ezek a változások ekkor még nem érintették az energiabiztonságot, amely uniós szinten gyakorlatilag nem is létezett, mivel a Bizottságnak alig volt befolyása a kérdésben. Az EU15-tagállamoknak korlátozott volt a hajlandóságuk, és a keleti bővítéssel csatlakozó tagállamokhoz képest alapvetően eltérő volt a fenyegetésérzékelésük is.[57] Előbbi országok javarészt diverzifikált importportfóliókkal rendelkeztek, amelyekben esetenként már a cseppfolyós földgáz (LNG) is megjelent, miközben a keleti bővítési hullám tagállamai a Gazprom piaci fölényét sebezhetőségként élték meg.[58] Éppen ezért az előbbi csoport viszonylagos politikai befolyása, valamint a Bizottság korábbi gyakorlata és létező hatáskörei okán az energiaügyi napirendet a harmadik energiacsomag végrehajtása és az egységes versenypiacot lehetővé tevő hiányzó infrastruktúra kiépítése határozta meg.[59] Ily módon az uniós piacharmonizációs és versenyképességi intézményekre rétegződött az energiabiztonság célja is. Habár a Bizottság ezt versenyképességi és piacépítési tevékenységként definiálta, és ezen intézményrendszer keretébe ágyazta, a gyakorlatban új szabályok – akár uniós szubvenciók – mentén mégis energiabiztonsági kihívásokra reagált. Értelemszerűen ez csak lépésenként csökkentette az EU sebezhetőségét az ellátási zavarok esetén.[60] A rétegződés sajátos kompromisszum az új szabályok és a régi intézmények között. Ebből fakadóan ez az intézményi megoldás nem biztosította a kiegyensúlyozott energiaellátást olyan mértékben, ahogyan azt egyes, a kérdésben radikálisabb, elsősorban közép- és kelet-európai tagállamok (például Lengyelország) szerették volna.[61]

---

55 Oberthür–Ott 1999.

56 Rayner–Jordan 2016: 69.

57 Szulecki, Kacper szerk. (2017): *Energy Security in Europe. Divergent Perceptions and Policy Challenges*. Cham: Palgrave Macmillan.

58 Gustafson, Thane (2020): *The Bridge. Natural Gas in a Redivided Europe.* Cambridge, MA: Harvard University Press.

59 Crisan, Adina – Kuhn, Maximilian (2017): The Energy Network: Infrastructure as the Hardware of the Energy Union. In Andersen, Svein S. – Goldthau, Andreas – Sitter, Nick (szerk.): *Energy Union. Europe's New Liberal Mercantilism?* London: Palgrave MacMillan, 165–182; Klauser, Benedikt – Shavlak, Sofiya (2017): The Internal Gas Market: Achievements, Challenges and the Next Steps. In Jones, Christopher (szerk.): *The Role of Gas in the EU's Energy Union.* Deventer: Claeys and Casteels Law Publishing, 173–202.

60 Overland, Indra (2017): The Hunter Becomes the Hunted: Gazprom Encounters EU Regulation. In Andersen, Svein S. – Goldthau, Andreas – Sitter, Nick (szerk.): *Energy Union. Europe's New Liberal Mercantilism?* London: Palgrave MacMillan, 115–130.

61 Roth, Mathias (2011): Poland as a Policy Entrepreneur in European External Energy Policy: Towards Greater Energy Solidarity vis-à-vis Russia? *Geopolitics,* 16(3), 600–625.

Ettől függetlenül a Bizottság a 2000-es években a klímapolitikai menetrend kialakítására összpontosított. Ennek keretében fogadták el a 20-20-20-as célokat, ami egyúttal meg is alapozta volna az EU globális vezető szerepének a hitelességét a klímapolitikában.[62] Mindez azonban egy „integráltabb európai energiapolitikát"[63] feltételezett. A Bizottságnak – mint a tevékenység legfőbb felügyelőjének – a szerepe tovább nőtt a megújulóenergia-irányelv[64] hatálybalépésével. Ez a tagállamok számára előírta, hogy a klímapolitikai célok elérése érdekében tegyék közzé saját nemzeti cselekvési terveiket a megújuló energiával kapcsolatban.[65] Ezek a rendelkezések módosították a meglévő jelentéstételi követelményeket azáltal, hogy a listához hozzáadták (1) a megújulóenergia-célokat, (2) az azok érdekében hozandó intézkedéseket, (3) a várható pályákat, valamint (4) a vonatkozó stratégiákat és politikákat. A Bizottság megerősítette a jelentéstételben játszott központi szerepét: jelentéstételi sablont dolgozott ki, és már visszajelzést is adott a javaslatokra, miközben álláspontját támogatta az a „lehetőség, hogy ajánlásokat fogalmazzon meg a tagállamok számára arról, hogyan érhetik el legjobban nemzeti céljaikat meg nem felelés esetén".[66] Tevékenysége tehát az egyszerű koordinatív, konzultációs és harmonizációs feladatoktól elmozdult az értékelő és bíráló szerepkör felé. Klasszikus esete volt ez az intézményi átalakulásnak, amikor a meglévő bürokratikus rutint új célokra kezdték el használni, új hatásköröket is rendelve azokhoz. Érthető módon ez a változás nem talált egyöntetű támogatásra a tagállamok, legfőképpen a közép- és kelet-európai fővárosok körében. Szerepet játszott ebben az is, hogy utóbbiak ellenálltak a célszámok megemelésének. Ugyanakkor a Bizottság lefegyverezte ezt az ellenállást azáltal, hogy az érintett tagállamok alacsonyabb célértékeket alkudhattak ki, és uniós forrásokat szerezhettek energiaágazataik fejlesztésére.[67] A Bizottság forrásallokációs eszköztára semlegesítette az intézményi átalakulás és a kiterjedő hatáskörök kapcsán jelentkező aggodalmakat.

Az energiaunió[68] intézkedéscsomagja volt az első, amelyet már az energiabiztonság kérdéseinek kezelésére is terveztek, még ha csak a hosszú távú tervezés koordinációján keresztül is.[69] Röviddel ezután a Bizottság közzétette a *Tiszta energia minden európainak*

---

[62] Parker, Charles F. – Karlsson, Christer (2010): *Climate Change and the European Union's Leadership Moment: An Inconvenient Truth? Journal of Common Market Studies,* 48(4), 923–943.

[63] Langsdorf, Susanne (2011): *EU Energy Policy: From the ECSC to the Energy Roadmap 2050*. Berlin: Heinrich Böll Stiftung, 6.

[64] *Az Európai Parlament és a Tanács 2009/28/EK irányelve (2009. április 23.) a megújuló energiaforrásból előállított energia támogatásáról, valamint a 2001/77/EK és a 2003/30/EK irányelv módosításáról és azt követő hatályon kívül helyezéséről (EGT-vonatkozású szöveg)*. [online]. Forrás: eur-lex.europa.eu [2025. 10. 10.].

[65] Solorio, Israel – Jörgens, Helge (2020): Contested Energy Transition? Europeanization and Authority Turns in EU Renewable Energy Policy. *Journal of European Integration,* 42(1), 77–93.

[66] Solorio–Jörgens 2019: 86.

[67] Maltby, Tomas – Mišík, Matúš (2024): *Energy Transitions in Central and Eastern Europe. The Political Economy of Climate and Energy Policy.* Cambridge: Cambridge University Press.

[68] *A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak, a Régiók Bizottságának és az Európai Beruházási Banknak: A stabil és alkalmazkodóképes energiaunió és az előretekintő éghajlat-politika keretstratégiája*. COM(2015) 80 final. [online], 2015. 02. 25. Forrás: eur-lex.europa.eu [2025. 10. 12.].

[69] Leal-Arcas, Rafael – Rios, Juan Alemany (2015): The Creation of a European Energy Union. *European Energy & Climate Journal,* 5(3), 24–60; Szulecki, Kacper et al. (2016): Shaping the 'Energy Union': Between National Positions and Governance Innovation in EU Energy and Climate Policy. *Climate Policy,* 16(5), 548–567.

*(Clean Energy for All Europeans)* elnevezésű csomagot,[70] amely magában foglalta a megújulóenergia-irányelv átdolgozott változatát[71] és az energiaunió irányításáról szóló rendeletet is.[72] Ezek alapvető fontosságúvá váltak az EU energia- és klímapolitikájának irányításában, és egyre nagyobb mértékben kezdték ki a tagállamok szuverén hatásköreit.[73] Nem meglepő módon már csak ezért is a keleti bővítéssel csatlakozott tagállamok „ellenezték az új [klíma- és megújulóenergia-] célokat, és ragaszkodtak a nemzeti energiamixre vonatkozó döntések terén a nemzeti szuverenitáshoz, az EU korlátozott szerepéhez, valamint az energiaellátás-biztonság céljának előtérbe helyezéséhez".[74] Mindez szembeállította őket Németországgal, Dániával és számos olyan tagállammal, amelyek üdvözölték az ambiciózusabb klímacélokat, és nyitottak voltak a döntéshozatal szupranacionális szintre történő áthelyezésére. Utóbbi logikai kapcsolatban állt az előzővel, ambiciózus energiaátmeneti pályájuk általában összhangban volt a Bizottság által előírt intézkedésekkel.

A tisztaenergia-csomag olyan jogszabályok megalkotásához vezetett, amelyek utasították a kormányokat célok kitűzésére és azok elérését szolgáló tervek kidolgozására, ugyanakkor felhatalmazták a Bizottságot e célok összehangolására és a vonatkozó tervek értékelésére. Az irányítási rendelet „jelentős újítást"[75] vezetett be. Számos, korábban különálló tervezési folyamatot integrált egyetlen intézménybe, miközben azokat alaposabb vizsgálatnak és felügyeletnek vetette alá, immár szupranacionális szinten.[76] A NEKT-alapú megközelítés és az átdolgozott megújulóenergia-irányelvben szereplő közös uniós szintű cél nem határozott meg nemzeti célokat, hanem olyan eszközökkel látta el a Bizottságot és a tagállamokat, amelyek lehetővé teszik a tagállamok számára e közös célok elérését.[77] Ugyanakkor a közép- és kelet-európai tagállamoknak a csatlakozás után tapasztalt igazodása a klímacélokhoz megtorpant, többségük egyre határozottabban lépett fel a 2030-as célokkal szemben. Noha a tanulmányunkban vizsgált közép- és kelet-európai országok

---

[70] *A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak, a Régiók Bizottságának és az Európai Beruházási Banknak: Tiszta energia minden európainak*. COM(2016) 860 final. [online], 2016. 11. 30. Forrás: eur-lex.europa.eu [2025. 10. 12.].

[71] *Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2018/2001 irányelve (2018. december 11.) a megújuló energiaforrásokból előállított energia használatának előmozdításáról (átdolgozás) (EGT-vonatkozású szöveg)*. [online]. Forrás: eur-lex.europa.eu [2025. 10. 12.].

[72] *Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2018/1999 rendelete (2018. december 11.) az energiaunió és az éghajlat-politika irányításáról, valamint a 663/2009/EK és a 715/2009/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet, a 94/22/EK, a 98/70/EK, a 2009/31/EK a 2009/73/EK, a 2010/31/EU, a 2012/27/EU és a 2013/30/EU európai parlamenti és tanácsi irányelv, a 2009/119/EK és az (EU) 2015/652 tanácsi irányelv módosításáról, továbbá az 525/2013/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet hatályon kívül helyezéséről (EGT-vonatkozású szöveg)*. [online], 2018. 12. 21. Forrás: eur-lex.europa.eu [2025. 10. 09.].

[73] Szulecki–Claes 2019; Knodt, Michèle – Ringel, Marc (2022): European Union Energy Policy: A Discourse Perspective. In Knodt, Michèle – Kemmerzell, Jörg (szerk.): *Handbook of Energy Governance in Europe.* Cham: Springer, 121–142.

[74] Ringel, Marc – Knodt, Michèle (2018): The Governance of the European Energy Union: Efficiency, Effectiveness and Acceptance of the Winter Package 2016. *Energy Policy,* 112, 209.

[75] Vandendriessche, Marie – Saz-Carranza, Angel – Glachant, Jean-Michel (2017): The Governance of the EU's Energy Union: Bridging the Gap? *EUI RSCAS,* (51), 1.

[76] Kulovesi, Kati – Oberthür, Sebastian (2020): Assessing the EU's 2030 Climate and Energy Policy Framework: Incremental Change Toward Radical Transformation? *Review of European, Comparative & International Environmental Law,* 29(2), 151–166.

[77] Monti, Alessandro – Martinez Romera, Beatriz (2020): Fifty Shades of Binding: Appraising the Enforcement Toolkit for the EU's 2030 Renewable Energy Targets. *Review of European, Comparative & International Environmental Law,* 29(2), 221–231.

közül Litvánia versenyképességi okokból támogatta a 2030-ra kitűzött, jogilag kötelező érvényű célokat, a többi állam – Bulgária, Csehország, Lengyelország, Magyarország és Szlovákia – főként pénzügyi megfontolásokból, de egyes országok az energiamixük feletti szuverenitásukat övező aggodalmak miatt ellenezték azokat.[78] Kérdéses, hogy a NEKT-ek megjelenése mennyiben volt valós intézményi változás, illetve hogy a közép- és kelet-európai kormányok kiújuló ellenkezése mennyire volt az uniós szereplők csökkenő ellentételezésének a következménye. A Bizottság értelemszerűen evolutív folyamatként értelmezte a történteket, a korábbi egyezségekből fakadó logikus fejleményként. Így tagadta a radikális intézményi változást, a történteket legfeljebb rétegződésként értelmezte. A tiltakozó tagállamok a NEKT-ek megjelenését és a hatásköri változásokat inkább átalakulásként élték meg, és igyekeztek gátat szabni a Bizottság törekvéseinek.

A 2022 februárjában Ukrajna ellen indított orosz invázió paradigmaváltást hozott az EU energiapolitikájában. A háború kiújulása után két héttel az Európai Bizottság a *REPowerEU* terv[79] keretében célul tűzte ki az orosz fosszilis tüzelőanyagok – köztük a földgáz – kivezetését. Ezt eredetileg egy vészhelyzeti érvelés támasztotta alá, az a várakozás, hogy a Gazprom leállítja az EU-ba irányuló szállításokat. Ennek következtében számos, az orosz gázellátási kockázat kezelésére irányuló intézkedést hoztak rövid, jellemzően egy éven belüli határidőkkel. A Bizottság szerint „az orosz fosszilis tüzelőanyagoktól való függőségünk fokozatos megszüntetése jóval 2030 előtt megvalósítható",[80] ennek érdekében pedig átalakította az Unió 2030-ig érvényes *Irány az 55%! (Fit for 55)* programját, abba számos olyan intézkedés került bele, amely az orosz leválást támogatta. A Bizottság a földgázellátás diverzifikációja mellett takarékossági és hatékonyságnövelő intézkedéseket javasolt, amelyeket a megújuló energiaforrások gyorsított kapacitásnövelése egészített ki. Ugyanakkor a Bizottság irreális elvárásokat fűzött az orosz földgáz uniós energiaprogram révén történő kiváltásához. A Bizottság tervezetében az EU által importált 155 milliárd $m^3$ orosz földgáz valamivel kevesebb mint egyharmadát (60 milliárd $m^3$) kívánták földrajzi diverzifikációval helyettesíteni 2022 végéig. A szűk határidő egyben azt is jelezte, hogy a Bizottság nem hajlandó támogatni az import-infrastruktúrába és más belföldi hálózatfejlesztésbe történő beruházásokat. A terv szinte kizárólag a meglévő kapacitásokra támaszkodott, és csak szerény beruházásokat irányzott elő a tagállamok által végrehajtandó hálózatbővítésekre. A fennmaradó igényt nem fosszilis tüzelőanyagokból kívánták fedezni, ami tükrözte a „zöld átállás gyorsított ütemét".[81] Az intézkedéseket beépítették a Tanács által jóváhagyott *REPowerEU* tervbe, jócskán eltolva ezzel

[78] Mišík, Matúš (2021): When the Accession Legacy Fades Away: Central and Eastern European Countries and the EU Renewables Targets. *The International Spectator,* 56(3), 56–70.

[79] *A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, az Európai Tanácsnak, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának: REPowerEU: Közös európai fellépés a megfizethetőbb, biztonságosabb és fenntarthatóbb energiáért*. COM(2022) 108 final. [online], 2022. 03. 08. Forrás: eur-lex.europa.eu [2025. 10. 12.].

[80] *A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, az Európai Tanácsnak, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának: REPowerEU: Közös európai fellépés a megfizethetőbb, biztonságosabb és fenntarthatóbb energiáért* 2022.

[81] *A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, az Európai Tanácsnak, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának: REPowerEU: Közös európai fellépés a megfizethetőbb, biztonságosabb és fenntarthatóbb energiáért* 2022.

a Bizottság és a tagállami kormányok hatásköreit elválasztó határokat az előbbi javára.[82] A valóság értelemszerűen rácáfolt erre az elképzelésre, azt az érintett tagállamok eredeti, radikális formájában egy év alatt nem valósíthatták meg.

Az orosz fosszilis tüzelőanyagok szerepének kiváltása egyes közép- és kelet-európai tagállamok számára nagyobb kihívást jelentett, mint a régió más országai vagy az EU egésze esetében. Ez részben abból fakadt, hogy nagyobb volt a függőségük az orosz importtól, és távolabb helyezkedtek el az alternatív gázforrásoktól, ami többletköltséggel járt. Mindezt tovább súlyosbította, hogy kisebb pénzügyi mozgástérrel rendelkeztek a zöld átállás felgyorsításához és ezáltal az orosz fosszilis tüzelőanyagokról való leváláshoz. A közép- és kelet-európai tagállamok Oroszország által jelentett fenyegetésekkel szembeni sebezhetőségének aszimmetriáját az EU érdekelt felei (a Bizottság, a Tanács, a kormányok stb.) már a 2009-es orosz–ukrán gázválság idején felismerték. A Bizottság ezért támogatta a piaci integrációt, jelentős forrásokat nyújtott hálózati összeköttetésekhez és LNG-terminálokhoz, javítva ezzel az egységes piac működését a régióban. Ezt akkor intézményi rétegződés révén valósították meg, a piacharmonizációs eszközhöz társítottak energiabiztonsági szabályrendszert.

Ezen korábbi gyakorlattal éles ellentétben álltak a háború 2022-es kiújulása utáni uniós intézkedések és célkitűzések. Ezúttal a Bizottság alig nyújtott támogatást a közép- és kelet-európai országok diverzifikációs törekvéseihez, sok érdekelt felet meglepve a régióban. Leginkább a helyreállítási és rezilienciaépítési eszköz (*Recovery and Resilience Facility,* RRF) forrásaira hivatkoztak, amely valóban bőségesen fedezett klímapolitikai intézkedéseket. A régiós fővárosok ebbe kívánták ágyazni, erre kívánták rétegezni energiabiztonsági beruházásaikat. Azonban ezt a keretet a tagállamok már felosztották, nem kívántak pótlólagos feladatokat rendelni hozzá. Továbbá ezek a források hosszú távú célok kielégítésére voltak szánva, nem voltak alkalmasak a Bizottság által is elvárt rövid távú alkalmazkodás segítésére. A Bizottság viszont a kérdést a klímapolitikai törekvéseire támaszkodva közelítette meg, nem kívánt új fosszilis projektekre forrásokat áldozni, hiszen azokat épp kivezetni akarta, feleslegesnek gondolta még a meglévőket is.[83] A Bizottság értelmezése szerint ugyanis a klímapolitikára szánt uniós támogatások energiabiztonsági célokat is szolgálnak, amivel gyakorlatilag elismerte az intézményi sodródást a megváltozott környezetben, és elutasította a rétegződést és az átalakulást.

Ezáltal azonban a rövid távú alkalmazkodás költségeinek terhe a tagállamokra hárult, ami nem tette népszerűvé a bizottsági elképzelést. Még azon tagállamok is, amelyek nyitottabbak voltak az energiaátmenetre, átmenetileg félretették ezen törekvéseiket, és elsősorban a rövid távú ellátásbiztonsági kérdések megoldására törekedtek. Fedezet hiányában viszont nagyon máshogy nézett ki az elérhető cselekvés költség-haszon viszonya. Még az orosz földgáz alternatív forrásokból származó földgázzal való helyettesítésének is jelentős költségterhe volt, nem is beszélve a földgáz megújuló energiaforrásokkal és energiahatékonyság-növeléssel történő kiváltásáról.

---

[82] Besnier, Thibault (2023): Repower EU: The Authority Turn for the EU in Energy Policies? *Bruges Political Research Papers,* (91), 1–32.

[83] Holz, Franziska – Kemfert, Claudia (2020): No Need for New Natural Gas Pipelines and LNG Terminals in Europe. *DIW Focus,* (5), 1–9.

Nem meglepő tehát, hogy a Bizottság *REPowerEU* terve, annak részletes változata eleve csak korlátozott támogatást kapott a tagállamok körében, és azóta a támogatottsága tovább mérséklődött. Intézkedéseinek többségét gyorsan elfogadták, mivel azok többnyire új termelőkapacitások finanszírozását is magukban foglalták. Azonban az orosz import fokozatos megszüntetésére irányuló intézkedések már kevésbé nyerték el a tagállamok széles körű támogatását. Az Európai Tanács elutasította a konkrét határidő bevezetését, az orosz leválást illetően a „lehető leghamarabb" megfogalmazás került bele a végleges változatba. Az orosz olajimport megszüntetését szankciós formában fogadták el, kvázi konszenzusos alapon. A leginkább érintett közép- és kelet-európai országok vonakodását azzal sikerült leküzdeni, hogy számukra különböző derogációkat, Magyarországnak például határidő nélküli mentességet biztosítottak. A földgázra vonatkozó szankciók még nagyobb ellenállásba ütköztek, annak ellenére, hogy a legtöbb tagállamot 2022-ben a Gazprom eleve elzárta a vezetékes ellátástól. Az orosz vezetékes import gyakorlatilag úgy tűnt el az uniós piacról, hogy arra semmilyen tilalom nem vonatkozott. 2025-re a hosszú távú vezetékes szerződéses importőrök köre Magyarországra, Szlovákiára és Görögországra szűkült, és a Magyarországra vezető – a Török Áramlatból táplálkozó – Balkáni Áramlat gázvezetékrendszer maradt az egyetlen működő importútvonal.[84] Eközben 2026 elejéig az orosz LNG-re is csak jelképes korlátozás volt érvényben, és fontos gázforrást jelentett a kontinens nyugati partvidékén fekvő tagállamok számára, ami gátolta a további lépések megtételét.[85]

2025 májusában a Bizottság olyan jogalkotási javaslatot tett közzé, amely az orosz földgázimport közvetlen tilalmát eredményezné 2027 végére.[86] Az orosz olaj- és gázimportra továbbra is nagymértékben támaszkodó magyar és szlovák kormány határozottan ellenezte ezt a messzemenő szabályozási változást, s végül a 2026. januári tanácsi szavazáskor magyar és szlovák ellenszavazat mellett, bolgár tartózkodással fogadták el a rendeletjavaslatot.[87] Szlovákia megingathatatlanságát mutatja, hogy 2026 áprilisában meg is támadta a rendeletet[88] az EU Bíróságánál,[89] ennek értelmében 2027. november 1-jére mindenkinek fel kell hagynia mindennemű gázimporttal Oroszországból. Az orosz olajimport (kőolaj és olajtermékek) teljes beszüntetésének tervezett határidejét 2027 végében rögzítették, de végső döntés nem született róla, az iráni háború miatt egy időre le is került a napirendről

---

[84] ACER: *ACER Report on Russian Gas Import Contracts and Diversification Pursuant to Article 7(6) of Regulation (EU) 2026/261*. [online], 2026. 07. 01. Forrás: acer.europa.eu [2026. 07. 03.].

[85] Yafimava, Katja et al. (2024): *EU Sanctions on Russian LNG: Choices and Consequences*. *Energy Insight,* (156), 1–17.

[86] *A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának: Az orosz energiaimport megszüntetésének ütemterve*. COM(2025) 440 final. [online], 2025. 05. 12. Forrás: eur-lex.europa.eu [2025. 10. 12.].

[87] *Draft Regulation of the European Parliament and of the Council on Phasing Out Russian Natural Gas Imports and Preparing the Phase-Out of Russian Oil Imports, Improving Monitoring of Potential Energy Dependencies and Amending Regulation (EU) 2017/1938 (First Reading)*. [online], 2026. 01. 21. Forrás: data.consilium.europa.eu [2026. 02. 13.].

[88] *Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2026/261 rendelete (2026. január 26.) az orosz földgáz behozatalának fokozatos megszüntetéséről és az orosz olaj behozatalának fokozatos megszüntetésére való felkészülésről, az esetleges energiafüggőségek hatékonyabb nyomon követéséről és az (EU) 2017/1938 rendelet módosításáról*. [online], 2026. 02. 02. Forrás: eur-lex.europa.eu [2026. 02. 13.].

[89] *2026. április 24-én benyújtott kereset – Szlovák Köztársaság kontra Európai Parlament és az Európai Unió Tanácsa (C-398/26. sz. ügy) (C/2026/3051)*. [online], 2026. 06. 15. Forrás: eur-lex.europa.eu [2026. 06. 18.].

2026-ban. A rendeletben viszont a tagállamoknak előírták, hogy nemzeti diverzifikációs terveket dolgozzanak ki mind a földgáz, mind az olaj esetében.

Míg korábban ezek a függőségi kérdések kizárólag a tagállamok saját belátására voltak bízva, a Bizottság a 2022. februári invázió megindulása után megkövetelte a kormányoktól, hogy ne csak kivezessék az orosz fosszilis importot, de olyan NEKT-eket is dolgozzanak ki, amelyek tükrözik, hogyan egyeztetik össze az ellátásbiztonságot a klímacéljaikkal. Mindez változatos reakciókat váltott ki a régió országai részéről. A háború így kritikus fordulópontot jelentett az EU energiaügyi intézményi felépítésében. A Bizottság a helyzetre reagálva felgyorsította a klímapolitikai intézkedéseket, amelyek az esetek többségében éles ellentétbe kerültek a kormányok politikai céljaival. Azáltal, hogy a Bizottságnak az orosz leválást előíró tervei bekerültek a *REPowerEU* tervbe, azok a normál felülvizsgálati és harmonizációs bürokratikus rutin részévé váltak. A Bizottság ettől kezdve számonkérhette a NEKT-ek felülvizsgálati folyamatában a tagállamokat, ha az orosz leválást nem, vagy nem kellő formában, illetve mértékben valósították meg, annak ellenére, hogy a tagállamok képviselői a Tanácsban 2026 januárja előtt nem adtak végleges zöld jelzést a leválásra, a kiváltás formáját pedig végképp nem határozták meg. Mindez a fent leírt intézményi fejlődés folytatódását jelzi, amelynek az az alapja, hogy a Bizottság további elemeket épít be az általa irányított energiaátmeneti és klímamenetrendbe.

Kérdéses azonban, hogy az intézményi átalakulások melyik kategóriájába sorolható ez a változás. Az ellenzők feltehetően jogsértő intézményi átalakulásnak tartják, hiszen meglévő intézményeket – jelen esetben NEKT-eket – alkalmaznak kiterjesztő hatáskörrel új, az energiamixet közvetlenül érintő célokra. A lisszaboni szerződés ugyan az energiát megosztott hatáskörként határozta meg, a tagállamok mégis védekező helyzetbe kerültek az energiabiztonsághoz és az energiamixhez kapcsolódó utolsó szuverén hatásköreiket illetően is. Ugyanakkor a lehetséges reakciók és a hozzájuk társítható értelmezések palettája széles. Ugyanúgy állítható, hogy egy meglévő intézménynek és a hozzá kapcsolódó hatásköröknek csupán a megváltozott környezetben való passzív tovább éléséről van szó (sodródás), mint az, hogy új és releváns tartalmakkal való felváltása, kiszorítása zajlik (eltolódás). De köztes értelmezésben lehet rétegződésként is tekinteni a történtekre, amennyiben az orosz földgáz kivezetését nem fő célként, hanem új szabályként értelmezzük, és a NEKT-ekben eddig is hangsúlyos energiaátmenet melletti pótlólagos elemként kezeljük. A következő fejezetben azt mutatjuk be, hogy a térség országai miként reagáltak a megváltozott intézményi dinamikára és a bizottsági előírásokra – mind azok végrehajtását, mind értelmezését illetően.

## A kutatás eredményei: az orosz inváziót adott nemzeti válaszok

### *A tagállami válaszok osztályozása*

Az egyre szigorodó klímapolitikai célkitűzések felértékelték a tervezés szerepét az EU energiaügyeiben, a cselekvés összehangolásának növekvő igénye pedig az irányítást

szupranacionális szintre helyezte át.[90] Az összehangolás iránti igény és az arra irányuló koordináció az Ukrajna elleni orosz inváziót követő uniós válaszok nyomán tovább erősödött.[91] A klímapolitika ennek következtében szorosan összefonódott az energiabiztonsági szempontokkal, kiváltva ezzel a „puha kormányzás keményebb formáit".[92] Ezek már az „energiaunió"[93] politikai apparátusára és a meglévő klímapolitikai eszközökre támaszkodnak, előírják a tagállamok számára a rendszeres jelentéstételt és a hosszú távú tervezést.[94] A vállalások és az előírások a Bizottság „lopakodó kompetenciái",[95] illetve az EU irányítására kidolgozott technokratikus intézkedések révén valósulnak meg,[96] miközben az energiabiztonság és a klímapolitika kombinációja olyan hatékony eszközzé vált, amely felhatalmazta a Bizottságot az energiamixre hatást gyakorló intézkedések bevezetésére. Így e két szakpolitika összefonódása a Bizottság növekvő befolyásával párosulva jelentős intézményi változást indukált.

A Bizottság intézkedéseire adott válaszok azonban tagállamonként eltérők voltak. Végső soron az uniós politika egymással összefonódó intézmények hálózatát képezi, és nem minden állam volt hajlandó konkrét intézkedéseket hozni, ami ellenálláshoz (például vétókhoz) vagy az adott, jelen esetben nemzeti kontextushoz igazodó alkalmazkodáshoz vezetett. Mivel az uniós politika nemzeti kontextusba való átültetése az uralkodó intézményi beállítottságtól is függ, az adaptáció és a végrehajtás konkrét formái széles spektrumon mozognak. Álláspontunk szerint normál körülmények között az energia- és a klímapolitika egyre inkább átfedésben van, a 2022. február utáni biztonsági retorika és érvelés pedig csak erősítette ezt a folyamatot. Azonban a válságokra adott válaszok – valamint az az átpolitizálódás,[97] adott esetben biztonságiasítás,[98] amely az Európai Bizottság hozzáállását jellemezte Oroszország Ukrajna elleni teljes körű

[90] Barnes, Pamela M. (2011): The Role of the Commission of the European Union: Creating External Coherence from Internal Diversity. In Wurzel, Rüdiger – Connelly, James (szerk.): *The European Union as a Leader in Climate Change Politics.* Abingdon – New York: Routledge, 41–57; Hustedt, Thurid – Seyfried, Markus (2016): Co-ordination Across Internal Organizational Boundaries: How the EU Commission Co-ordinates Climate Policies. *Journal of European Public Policy,* 23(6), 888–905; Skjærseth, Jon Birger (2017): The European Commission's Shifting Climate Leadership. *Global Environmental Politics,* 17(2), 84–104.

[91] Besnier 2023.

[92] Ringel–Knodt 2018; Schlacke, Sabine – Knodt, Michèle (2019): The Governance System of the European Energy Union and Climate Action. *Journal for European Environmental & Planning Law,* 16(4), 323–339; Knodt, Michèle – Ringel, Marc – Müller, Rainer (2020): 'Harder' Soft Governance in the European Energy Union. *Journal of Environmental Policy & Planning,* 22(6), 787–800.

[93] Európai Bizottság: COM(2015) 80 final.

[94] Oberthür, Sebastian (2019): Hard or Soft Governance? The EU's Climate and Energy Policy Framework for 2030. *Politics and Governance,* 7(1), 17–27; Szulecki–Claes 2019.

[95] Majone, Giandomenico (2002): The European Commission: The Limits of Centralization and the Perils of Parliamentarization. *Governance,* 15(3), 375–392.

[96] Majone, Giandomenico szerk. (1990): *Deregulation or Re-Regulation? Regulatory Reform in Europe and the United States*. London – New York: Pinter Publishers – St. Martin's Press; Majone, Giandomenico (2005): *Dilemmas of European Integration. The Ambiguities and Pitfalls of Integration by Stealth*. Oxford: Oxford University Press.

[97] Hay, Colin (2007): *Why We Hate Politics*. Cambridge–Malden: Polity Press; Wolff, Sarah – Ladi, Stella (2020): European Union Responses to the COVID-19 Pandemic: Adaptability in Times of Permanent Emergency. *Journal of European Integration,* 42(8), 1025–1040.

[98] Szulecki, Kacper (2020): Securitization and State Encroachment on the Energy Sector: Politics of Exception in Poland's Energy Governance. *Energy Policy,* 136; Williams, Michael C. (2015): Securitization as Political Theory: The Politics of the Extraordinary. *International Relations,* 29(1), 114–120.

inváziót követően – nem feltétlenül vezettek a két szakpolitikai terület összeolvadásához az egyes tagállamokban.

A tagállamok az ellátásbiztonsági aggályok kezelése érdekében olyan intézkedéseket hozhattak, amelyek vagy (1) összeegyeztethetők voltak a klímapolitikai célokkal, vagy (2) nem voltak szinkronban azokkal, vagy (3) gyakorlatilag mindkét szakpolitikai területen elutasították az érdemi előrelépést. Ezeket a kategóriákat rendre gyorsítóknak, elfordulóknak és megingathatatlanoknak neveztük el. A gyorsítók a Bizottság útmutatásait követik, és a 2022. februári invázió utáni energiabiztonsági felülvizsgálatot a klímapolitikai intézkedésekre építik, még ha a Bizottság eleve túlzó és irreális ütemtervét negligálták is. Elfogadják az EU általános törekvését és a vonatkozó bizottsági hatásköröket, hogy vezető szerepet töltsön be a klímapolitikai fellépésben és az energiaátmenet megvalósításában, amit az energiaválságokra reagálva még nagyobb hangsúllyal képviselnek. Az intézményi változásra rétegződésként tekintenek, ha az orosz földgáz kiváltását csak az energiaátmenet új paramétereként értelmezik, míg átalakulásként, amennyiben az orosz földgáz teljes kivezetése új célként jelenik meg, amelynek egyik eszköze az energiaátmenet felgyorsítása.

Az elfordulók az orosz földgáztól való függőségükből fakadó fenyegetést biztonsági kérdésként fogják fel. Ezt azonban az energiaátmenet felgyorsítása helyett alternatív importforrások keresése révén kezelik. Noha ez a lépés is bizonyos intézményi változásokat von maga után, azok nem feltétlenül illeszkednek a Bizottság által javasolt irányvonalhoz. Ezek a tagállamok nem gyorsítják fel az energiaátmenetet, hanem útfüggőségi okokból, illetve a földgáz iránti elköteleződésük miatt csak az orosz ellátás helyettesítésére törekednek. Az ilyen, gyakorta biztonságiasító tagállamok számára a szabály- és intézményrendszer tartalmának változása, az orosz energia kiváltásának fokozott közös politikává tétele örvendetes fejlemény. Ugyanakkor ebből nem következik automatikusan a vonatkozó intézmények presztízsének növekedése. A NEKT-eket és az uniós szabályokat a régi keretek között értelmezik, nem kötik össze az energiaátmenetüket az orosz földgáz kiváltásával a Bizottság által kívánt módon. Minden vonatkozásban intézményi átalakulásként értelmezik a változást.

A harmadik csoportot a megingathatatlanok alkotják: ezek az országok vagy nem biztonságiasítják a kérdést, vagy ha mégis elismerik a fenyegetést, felfogásuk akkor is eltér a vizsgált országok többségétől, és nem tesznek lépéseket intézményeik átalakítására. Hasonló infrastrukturális adottságaik és az orosz földgáztól való mély függésük ellenére ezek az országok nem úgy fogalmazzák meg a fenyegetést, hogy az az orosz importtól az alternatíva felé történő átállást igényeljen, ahogyan azt az elfordulók teszik. Nem törekszenek az energiaátmenet felgyorsítására sem a függőségük csökkentése érdekében, ahogyan az a gyorsítók esetében megfigyelhető. A kritikus fordulópont vagy nincs jelen, és a hagyományos, 2022. február előtti keretek között gondolkodnak az orosz energiáról, vagy ha meg is jelenik, a biztonsági retorika hangsúlyozza az útfüggőséget, az alternatíva hiányát vagy az átmenet időigényét. A tagállamok ebben az esetben azzal érvelnek, hogy egyetlen lehetőségük a biztonsági fenyegetést kiváltó agresszorral való megbékélés a *status quo* fenntartása érdekében, ami intézményi sodródásként valósul meg. A tétlenség és a változó kontextus még így is bizonyos változásokhoz vezethet.

## *A gyorsítók: Ausztria és Litvánia*

Ausztria és Litvánia sorolható a gyorsító országok közé, amelyek elfogadták a Bizottság által szorgalmazott stratégiát, és az orosz fosszilis tüzelőanyagoktól való elmozdulást határozott dekarbonizációs célokkal párosították. Mindkét kormány nyilvánosan kijelentette, hogy célja az orosz kőolaj- és földgázimport beszüntetése. Ennek eszköze a földgázfogyasztás visszafogása, amit a hatékonyságnövelés, az energiatakarékosság, valamint a megújuló energiaforrások bővülése biztosít.

Ausztria frissített nemzeti energia- és klímaterve kifejezte azt a törekvést, hogy a lehető leghamarabb megszüntessék az orosz fosszilis tüzelőanyagok használatát. Ez az orosz földgáz Ukrajnán keresztüli tranzitjának 2025. január 1-jei leállításával ténylegesen meg is valósult. Ezzel választ adtak az Európai Bizottság azon korábbi kritikájára is, amelyet az osztrák frissített NEKT-tervezet értékelésében fogalmazott meg, miszerint a terv nem tartalmazott elegendő részletet a fennmaradó orosz gázimport fokozatos megszüntetésére irányuló intézkedésekről. Magyarország és Szlovákia is kritikus megjegyzéseket kapott az orosz gázimporttal kapcsolatban, de a kritika intenzitása országonként eltérő volt.[99] A Bizottság arra is rámutatott, hogy Ausztria tervéből hiányzott a már végrehajtott gázkereslet-csökkentési intézkedések egyértelmű leírása, valamint azok beépítése a 2030-ig tartó középtávú tervezésbe. Ezt a hiányosságot Lengyelország kivételével a vizsgált hét ország mindegyikénél felvetette. Ausztria azonban erre is reagált. A megújulógáz-termelésre 2030-ra 7,5 TWh-s, 2035-re pedig 15 TWh-s célt tűzött ki – utóbbi a jelenlegi gázfogyasztásának közel 20%-át jelenti –, miközben a földgáz iránti kereslet visszaszorítása érdekében az éves épületfelújítási arányt 3%-ra emelte. Az épületenergetikában további terveket irányzott elő a fűtési célú földgáz helyettesítésére. Ezek a célkitűzések vagy újak, vagy egyértelműen ambiciózusabbak a 2019-es NEKT-hez képest, számszerűleg is alátámasztva Ausztria tényleges elkötelezettségét.[100]

Litvánia 2022-ben módosította a földgáztörvényét, és teljesen lemondott az orosz földgázimportról: mind a vezetéken keresztül szállított gázról, mind az orosz LNG-ről.[101] Ezzel párhuzamosan a 2024-es NEKT jóval magasabb dekarbonizációs célokat tartalmaz. A kormány a végső energiafogyasztásban a megújuló energiaforrások 2030-as arányát a jelenlegi 30%-ról 55%-ra emelte – szemben az eredeti NEKT 45%-os céljával –, emellett pedig rendkívül ambiciózus épületfelújítási célt is megfogalmazott. A litván kormány jelentősen kibővítette a 2030-ra vonatkozó kapacitáscéljait a szélenergia terén – 1322 MW-ról 5915 MW-ra –, valamint a napenergia-termelésben is – 792 MW-ról 3109 MW-ra. Ezek az intézkedések hozzájárulnak ahhoz, hogy az ország teljes mértékben megújuló energiaforrásokból származó villamosenergia-termelésre álljon át, a meglévő földgázüzemű erőműpark szerepét pedig a csúcsigény kielégítésére és a kiegyenlítésre korlátozza. A fűtési és hűtési szektorban a frissített NEKT nagyobb hangsúlyt fektet a földgáz fokozatos kivezetésére, és a megújuló energiaforrások várható arányát a régi NEKT-ben szereplő

[99] Magyarországgal voltak a legkritikusabbak.
[100] Lásd a melléklet 3. táblázatát.
[101] Lásd a melléklet 2. táblázatát.

67%-ról 80%-ra emelte.[102] A kormány a földgáznak továbbra is elsősorban az ipari igény kielégítésében szán szerepet, de a 2024-es NEKT az iparban is ambiciózusabb a földgáz biogázzal és megújuló hidrogénnel való helyettesítésében. A földgáz relatív aránya ebben a szegmensben csak azért nem esik vissza drasztikusan, mert a tervezett energiahatékonysági beruházások miatt lényegesen mérséklődik az aggregált igény is. A felülvizsgált NEKT így a földgáz szerepének csökkentését illetően sokkal nagyobb ambíciót tükröz, mint a 2019-es változat.

Az osztrák és a litván energiapolitika intézményi fejlődése ugyan egyaránt gyors üteműnek tekinthető, de történelmi fejlődési pályájukból fakadóan döntő különbségek vannak közöttük. Litvánia volt az első ország, amely a 2010-es évek elejétől kezdve diverzifikálta az orosz földgázimportot, és a kereslet kielégítése érdekében a nemzetközi LNG-piacok felé fordult, kiszorítva ezzel a vezetékes orosz importhoz kapcsolódó intézményeket. Ez a lépés annál is ambiciózusabb volt, mivel 2009-ben nukleáris biztonsági aggályok miatt leállította legnagyobb erőműve, az ignalinai atomerőmű blokkjainak működését is.[103] Ennek fényében a nap- és szélenergia-termelésre irányuló erőfeszítések fokozódása egy olyan importpótló stratégiát testesít meg, amelynek célja a villamos energia olcsóbb hazai előállítása, valamint az importált energiától való függőség csökkentése. Vilnius saját nemzeti energiapolitikáját folytathatta az Unió által biztosított új szabályok, NEKT-ek és források révén. Litvánia így egy új, uniós réteggel erősíthette meglévő politikáját.

Ezzel szemben Ausztria megingathatatlan álláspontot képviselő országból gyorsítóvá lépett elő. Az ország nemcsak mély történelmi függőséget alakított ki – hiszen a nyugati blokkban az elsők között importált szovjet gázt –, hanem egészen a közelmúltig erre az aránylag olcsó energiaforrásra támaszkodott. Mindeközben politikai elitjének jelentős része is szoros kapcsolatokat ápolt Oroszországgal. Ugyanakkor az ország ezzel párhuzamosan támogatta a dekarbonizációs törekvéseket is, és viszonylag ambiciózus célokat rögzített. A két jelenség békésen megfért egymás mellett, amíg 2022 februárja után a köztük lévő feszültség felszínre nem tört és egy idő után kezelhetetlenné nem vált. Ausztria így a dekarbonizációs politikát választotta energiarendszere működésének legfőbb szempontjául, hozzáigazítva ahhoz földgázbeszerzését és -fogyasztását. Bécs számára tehát 2022 februárja intézményi átalakulást indukált: új célokat kellett a meglévő intézményi környezetben érvényesíteni.

## *Az elfordulók: Bulgária, Csehország és Lengyelország*

Az elfordulók azok az országok, amelyek fokozatosan felhagytak az orosz fosszilis tüzelőanyagok használatával, de megtartották eredeti olaj- és gázkeresleti előrejelzéseiket. Bulgária, Csehország és Lengyelország tartozik ebbe a kategóriába, ami elsősorban abból fakad, hogy csökkenteniük kell a szénfüggőségüket. A gyorsítókhoz képest korlátozott mértékben tudják visszaszorítani a földgázhasználatot, ezért a megújuló energiaforrásokra való átállás során átmenetileg a földgázra támaszkodnak.

[102] Lásd a melléklet 3. táblázatát.

[103] Ez az uniós csatlakozási szerződésben rögzített előfeltétel volt.

A frissített lengyel NEKT 2024-es tervezete[104] ambiciózus megújulóenergia- és atomenergia-programot, a földgáz iránti erős keresletet, valamint a szén használatának gyorsított kivezetését vázolja fel az EU leginkább szénfüggő tagállamában. Lengyelország régóta fenyegető veszélyként kezeli az orosz földgázt.[105] Már az Ukrajna 2022-es megszállása előtti stratégiáiban is azt tervezte, hogy 2022 végére megszünteti az orosz gázimportot. Az orosz ellátástól való elfordulás ellenére viszont a földgáz szerepe növekszik, noha aránya egyelőre viszonylag alacsony. Az ellátási források átállítása jelentős beruházásokat igényelt a gázvezeték-infrastruktúrába és egy LNG-terminálba, ami a földgáz további használata iránti elköteleződést jelentett. A 2022-es invázió ellenére a lengyelországi frissített NEKT-tervezet meglévő intézkedésekkel (*with existing measures, WEM)* számoló forgatókönyvei[106] nem jeleznek eltérést a korábban tervezett gázfelhasználástól: a villamosenergia-termelésben a gáz részesedése a korábbi becslésekhez képest számottevően emelkedik. Ugyanakkor a végső energiafogyasztásban a felhasználás nem növekszik érdemben, az előrejelzések szerint alacsonyabb szintet ér el, mint a 2019-es WEM-forgatókönyvben. A Bizottság a gázkereslet visszafogására irányuló intézkedéseket szorgalmazott, és megjegyezte, hogy noha a hazai gáztermelés hozzájárul az ellátásbiztonsághoz, elengedhetetlen annak biztosítása, hogy az összhangban legyen az EU 2050-re kitűzött szén-dioxid-semlegességi céljával. Habár a dokumentum jelentős terveket vázol fel a biogázfogyasztás bővítésére, és nagyívű célokat tűz ki az elektrolizátorok kapacitására vonatkozóan, a Bizottság megállapította, hogy a földgázimport csökkentését célzó fenntartható biometán-hasznosításra irányuló törekvés alacsony szintű, a hidrogén-infrastruktúrára vonatkozó tervek pedig elégtelenek, mivel csak részben tükrözik a technológiai változásokhoz való alkalmazkodást és a Bizottság további intézkedésekre vonatkozó iránymutatásait.

Csehország frissített NEKT-je továbbra is a földgázt tekinti átmeneti tüzelőanyagnak. A kormány azt tervezi, hogy a szén szerepének csökkentése, a megújuló energiaforrások arányának növelése, valamint az energiahatékonyság javítása mellett a földgázra támaszkodik majd az energiaigény kielégítésekor. A kormány – biztonságiasító retorikával alátámasztva – a NEKT-ben egyértelműen kijelentette, hogy szakítani kell az orosz földgázzal, és alternatív importforrások felé kell fordulni, ideértve a Németországon és Lengyelországon keresztül érkező LNG-t, valamint a csővezetéken szállított norvég gázt. A csehországi infrastruktúra támogatja ezt az átállást, tekintettel a német földgázhálózattal való integrációjára. Ezzel párhuzamosan a szén és a szénbányászat meghatározó szerepe gátolja a fosszilis tüzelőanyagoktól, többek között a földgáztól való gyors elmozdulást a megújuló energiaforrások felé. A Bizottság jelezte, hogy Csehország anélkül váltotta fel az orosz gázt LNG-vel és norvég vezetékes importtal, hogy egyértelmű stratégiája lett volna a földgáz szerepének középtávú csökkentésére. Ennek egyik alapvető oka, hogy ez egyszerűen nem volt prioritás, mivel a hangsúly inkább az alternatív import ellátásbiztonságának javítására irányult. Ez utóbbit a NEKT nagyrészt Németország

[104] Ahogy jeleztük, Lengyelország esetében a végső NEKT helyett a 2024-ben benyújtott tervezetre támaszkodtunk.

[105] Berling, Trine Villumsen – Surwillo, Izabela – Slakaityte, Veronika (2024): Energy Security Innovation in the Baltic Sea Region: Competing Visions of Technopolitical Orders. *Geopolitics,* 29(3), 765–795.

[106] A lengyel NEKT-tervezet csak WEM-szcenáriót tartalmaz.

felelősségének tekinti, és olyan, ott végrehajtandó kapacitásbővítésekre alapoz, amelyek javítanák Csehország helyzetét. A frissített terv arra is törekszik, hogy továbbra is kihasználja az ország földgáz-infrastruktúráját, miközben ambiciózus biogáz- és hidrogéncélok megfogalmazásával csökkenti gázfogyasztásának kibocsátásintenzitását.

Bulgáriát a Gazprom 2022-ben viszonylag korán elzárta az ellátástól, és az ország – habár ideiglenes mentességet élvezett – csatlakozott az orosz olaj bojkottjához is. Ezek a lépések meglepők voltak annak fényében, hogy az országnak régóta fennálló szoros kapcsolatai vannak az orosz energiaiparral, például az orosz ellenőrzés alatt álló jelentős ágazati beruházások és infrastruktúra révén. Habár a földgáz viszonylag kis szerepet játszik Bulgária teljes energiamixében, az ország energiabiztonsági stratégiája erre az energiaforrásra összpontosít, ami miatt elengedhetetlen a biztonságos ellátás garantálása. Ennek kulcsfontosságú eleme Bulgária hozzáférése az LNG-piacokhoz Görögországon keresztül, valamint a csővezetéken szállított földgázhoz Görögországon és Törökországon át. A NEKT előző változatában a földgázt átmeneti tüzelőanyagként kezelték, elsősorban a barnakőszén és a feketekőszén helyettesítésére. Noha a frissített dokumentum megtartja a földgáz ezen szerepét, vegyes jelzéseket küld a gázszektornak. Célja, hogy 2030-ig stabilan tartsa a teljes keresletet, és a végső fogyasztás a 2022-es szint felett maradjon, ami a korábbi előrejelzéseknél alacsonyabb pályákat tükröz. Az előrejelzések szerint ezután mind a teljes, mind a végső kereslet csökkenni fog. Ugyanakkor a gázalapú villamosenergia-termelés abszolút mennyiségben hosszú távon is növekedni fog, még ha továbbra is csak szerény részesedéssel rendelkezik majd a villamosenergia-mixben. Ezzel szemben a gáz 2050-ig központi szerepet fog betölteni a hőtermelésben. A frissített NEKT további beruházásokat is előirányoz a gázszektorban, azzal érvelve, hogy az új kapacitások nem feleslegesek, mivel a hidrogénkompatibilis infrastruktúra nem jár technológiai bezáródással (*lock-in* hatással). A bizottsági értékelésben pozitív fejleményként emelték ki a föld alatti gáztárolók és a határkeresztező vezetékek kapacitásainak bővülését, de aggodalmukat fejezték ki azzal kapcsolatban, hogy a lehetséges hazai gáztermelési projektek mennyire összeegyeztethetők a 2050-re kitűzött szén-dioxid-semlegességi cél elérésével. Mind a korábbi, mind a frissített NEKT célja a lignit környezetvédelmi korlátok betartása melletti felhasználása, habár a 2020-as terv ennél még rugalmasabb megközelítést alkalmazott. A lignittel működő villamosenergia-termelés fokozatos megszüntetését 2038-ra tervezik, összhangban Bulgária helyreállítási és rezilienciatervével, míg a szilárd fosszilis tüzelőanyagok használatát a hőtermelésben már 2030-ra be kell fejezni. Az új NEKT a megújuló energiaforrások végső energiafogyasztásban való részesedésére vonatkozó 2030-as nemzeti célt az EU elvárásainál kissé magasabbra emeli, de a biogázzal kapcsolatban nem vállal konkrét kötelezettségeket, és a hidrogéntermelésre is csak szerény terveket tartalmaz. Mindez nincs teljes összhangban azzal, hogy közben a hidrogénvezetékekre sokkal ambiciózusabb terveket vázol fel.

Az elfordulók az orosz földgáz fokozatos kivezetésének időzítését és motivációját tekintve eltérnek egymástól. Lengyelország korán lépett, mivel Oroszországgal fennálló politikai kapcsolatai arra késztették, hogy mielőbb intézkedjen, és alternatív módszereket keressen az orosz gázimportot kiváltó gyakorlat intézményesítésére. Bulgária Oroszország agresszióját követően hirtelen váltott irányt, és Csehország is hasonlóképpen tett. Ezeket

az országokat az köti össze, hogy mélyen függenek a széntől, amiről fokozatosan le kell válniuk.[107] Ezt részben megújuló energiaforrásokkal kívánják fedezni, ezek aránya nő, de ugyanígy növelnék a nem orosz földgáz iránti keresletüket is. Így nem szegültek nyíltan szembe a Bizottság elvárásaival, elfogadták annak általános irányait, és azokat a legpuhább változásként, átalakulásként kezelték. Ettől függetlenül nem teljesítették az elvárásokat, a dekarbonizáció gyorsítására vonatkozó hangsúlyokat, az orosz földgáz kiváltásának a földgáz teljes aránya csökkentésével kombináló előírásokat javarészt negligálták saját NEKT-jeikben.

## *A megingathatatlanok: Magyarország és Szlovákia*

Magyarország és Szlovákia azok a határozott álláspontot képviselő, megingathatatlan országok, amelyek nem jelezték, hogy teljes mértékben leállítanák az orosz importot, mivel azt szükségszerűnek tartják. Ennek megfelelően az egyes országok dekarbonizációs terveiben az ellátásbiztonsági szempontok miatt csak minimális változás történt, és a háború ellenére alig változott a földgáznak szánt szerep.

Magyarország az orosz szénhidrogénimport folytatásának támogatása miatt kirívó esetnek számít. Ez olvasható ki a frissített NEKT tervezetének bizottsági értékeléséből is, amely azt hangsúlyozza, hogy az orosz fosszilis tüzelőanyagoktól való függőség csökkentése érdekében tervezett magyarországi erőfeszítések nem elégségesek. Az értékelés emellett kiemelte, hogy nem egyértelmű, hogyan illeszkednek Magyarország energiabiztonsági céljai a *REPowerEU* terv átfogó céljához, miszerint az orosz gázt 2027-ig ki kell vezetni. A frissített NEKT az eredeti változathoz képest nem irányoz elő jelentős csökkenést a földgázkeresletben sem. Az ország stratégiája lényegében arra épül, hogy a belátható jövőben fenntartsa az orosz földgáz szerepét, miközben a diverzifikációra irányuló törekvései korlátozottak maradnak. A diverzifikáció felé tett óvatos és fokozatos lépéseket mérsékli az orosz ellátás alternatívájának potenciálisan magasabb költsége. Ez még akkor is igaz, ha a 2022-es inváziót megelőzően Magyarország olyan gázinfrastruktúra-hálózatot épített ki, amely képes az ellátási források diverzifikálására, és válság idején támogatja az ellátásbiztonságot. A jelenlegi tervek nem irányoznak elő érdemi beruházásokat további gázinfrastruktúrába. Csak a magyar–szlovén összekötő vezeték megépítése van tervben, de az Európai Bizottság még ezt is feleslegesnek tartja. Ezenfelül a Bizottság részletes magyarázatot kért arra vonatkozóan, hogy a tervezett 1,5 GW új gáztüzelésű villamosenergia-termelő kapacitás – amelyet 2027-re kellene üzembe helyezni – hogyan illeszkedik a 2050-re kitűzött dekarbonizációs célokhoz.[108] Így Magyarország továbbra is jelentős szerepet szán a földgáznak, miközben 2029-ig fokozatosan megszüntetné korlátozott szénalapú villamosenergia- és hőtermelő kapacitásait. Ettől függetlenül általánosságban elmondható, hogy az elmúlt évtizedben a napenergia-kapacitás robbanásszerűen

[107] Ahogy a melléklet 1. táblázatában látható, 2024-ben Bulgáriában 17,8%, Csehországban 25,3%, Lengyelországban pedig 32,6% volt a szilárd fosszilis tüzelőanyagok felhasználásának aránya a bruttó belföldi felhasználásban. Ugyanekkor ez az arány Ausztriában 7,4%-ot, Litvániában 1,1%-ot, Magyarországon 3,0%-ot, Szlovákiában pedig 12,5%-ot tett ki.

[108] A felülvizsgált NEKT végső változatában már maximum 1,65 GW kapacitásról írnak.

nőtt. A biogáztermelésre és -fogyasztásra vonatkozó törekvések továbbra is szerények, míg a hidrogénfejlesztéssel kapcsolatos várakozások valamivel jelentősebbek.

Szlovákia támogatta az EU azon célkitűzését, hogy fokozatosan megszüntesse az orosz származású szénhidrogének importját, de frissített NEKT-je kiemeli, hogy műszakilag csupán a gázszükségletének körülbelül 70%-át tudja nem orosz forrásokból fedezni. A terv meglehetősen semleges hangnemben írja le a diverzifikációra irányuló erőfeszítéseket, és látszólag meggyőző műszaki-gazdasági érveket sorakoztat fel arra vonatkozóan, hogy a gyors diverzifikáció miért nem kivitelezhető. Miután 2025. január 1-jén leállt az orosz gázimport Ukrajnán keresztül, Szlovákia Magyarországon át kapja az orosz gázt (a szerződés 2034-ig szól), amit a kedvezőbb ár, az oroszbarát politika, valamint az az aggodalom indokol, hogy a Gazprom egy esetleges szerződésszegés miatt követelést támaszthat. Az Európai Bizottság a frissített szlovák NEKT-tervezet értékelésében elismerte az ország közelmúltbeli erőfeszítéseit az orosz gáztól való diverzifikációra, de megjegyezte, hogy az előrelépés lassú volt, ami sebezhetővé teszi Szlovákiát. Az import diverzifikációját illetően Szlovákia frissített nemzeti klímatervében nem vállal határozott kötelezettségeket a gázinfrastruktúrába való beruházásra (az azerbajdzsáni import tekintetében sem), mivel a jelenlegi tervek inkább a hidrogénszállításra, mint a további gázkapacitás kiépítésére összpontosítanak. 2024-ben Szlovákia beszüntette a szénalapú villamosenergia-termelést az erőműveiben; a szénalapú villamosenergia-termelésnek csupán kis hányada folyik továbbra is a távfűtőművekben, ahol jelenleg is zajlik az átállás a megújuló energiaforrásokra. A szénfelhasználást a tervek szerint 2028 végéig teljesen megszüntetik. A további dekarbonizációs tervek nem elég konkrétak, és főként a meglévő intézkedésekre, valamint a megújulóenergia-piac folyamatos fejlődésére és növekedésére támaszkodnak. A NEKT nem vezet be további kötelezettségvállalásokat, és inkább a potenciális következményekkel járó programokat tárgyalja, mintsem konkrét célokat és eredményeket. A frissített NEKT így a diskurzusban bekövetkezett korlátozott változást tükrözi: beépítik a klímacélok eléréséhez szükséges kiigazításokat, de ezeket csak mérsékelten gyorsítják fel, és a kormány részéről sem volt tapasztalható fokozott erőfeszítés az orosz fosszilis tüzelőanyagok importjától való sürgős elmozdulás érdekében.[109]

Habár mindkét országban a földrajzi elhelyezkedés és az infrastrukturális örökség korlátozza a változások hatókörét, a megingathatatlanság szorosan összefügg a belpolitikai prioritásokkal és az Oroszországhoz fűződő viszonnyal. Ebből következően olyan energiapolitikát folytatnak, amely önmagában az orosz földgázimportot nem tekinti biztonsági kérdésnek, vagy ha annak is tartja, kezelhetőnek véli a meglévő importszerkezet mellett. A közép-európai gázhálózatba való integráltságuk biztosítja, hogy válság esetén alternatív importútvonalak legyenek használhatók. Ez egy olyan lehetőség, amely sok más ország számára nem feltétlenül állt rendelkezésre, vagy legalábbis nem ilyen mértékben. A megingathatatlan kategória azonban a leginkább körülményfüggő és változásra hajlamos, mivel akár külső, akár belső körülmények hatására ezek az országok meglehetősen gyorsan elfordulókká vagy akár gyorsítókká válhatnak. Ezáltal elősegítik az intézményi változást a jelenleg uralkodó sodródásból.

[109] Lásd a melléklet 3. táblázatát.

## Következtetések

Az 1980-as évektől, amikor a Bizottság első alkalommal kért be adatokat a tagállamoktól piacharmonizációs tevékenységének javításához, mára odáig jutott az intézményi fejlődési folyamat, hogy a Bizottság számonkérheti a tagállamokat az orosz fosszilis energiáról való leválásuk módját illetően. Tagadhatatlan, hogy az energiapolitika minden aspektusa közös politikává vált, ahol a szupranacionális szint is meghatározó. Ennek a folyamatnak az utolsó láncszeme volt az energiabiztonság közös politikává tétele. Mint minden biztonsági kérdés, ez is a fenyegetéspercepciók függvénye, amely szubjektív, az alanyra, jelen esetben például a tagállamra jellemző érzékelés. Ha az Unió szupranacionális szervei befolyásra tesznek szert ezen a téren, akkor a tagállamoké mellett az ő fenyegetésértelmezésük is meghatározóvá válik, és az energiapolitika formálóiként felhatalmazást kapnak saját biztonsági érdekeik megvédésére. Az uniós energiapolitika szakaszhatárhoz érkezett, ahol az energiapiacok egységesek, a klímacélok mentén erőteljes uniós szintű beavatkozás zajlik a folyamatokba, és immár látható és hivatkozható precedens van az ellátásbiztonság közösségi szintű kezelése kapcsán is. Ennek ellenére a Bizottság és a tagállamok maradtak az energiapolitikai intézmény legfőbb aktorai; a két szint közötti kapcsolatok döntő jelentőségűek az intézmény fejlődése szempontjából.

Mahoney és Thelen értelmezésében egy intézményi változás kimenetelét az abban részt vevő felek erőviszonyai, érdekei, végső soron szabálykövetési hajlandósága határozza meg.[110] Így például az átalakulás mint a változás kimenetele valószínűbb egy olyan közegben, ahol az intézményen belüli erőviszonyok lehetővé teszik a kikényszerítést, a szabályok meghatározó jellegű értelmezését, illetve a politikai kontextusban nincsenek ezzel szemben alkalmazható erős vétójogok. A rétegződés viszont inkább a gyenge kikényszerítés – erős vétójogok kombinációja esetén jelentkezik, míg a sodródás az erős kikényszerítés – erős vétójogok konfliktusából eredeztethető, az eltolódás pedig a gyenge kikényszeríthetőség – gyenge vétójogok párosánál életszerűbb.

A Bizottság és a tagállamok viszonyában azonban nem egy, hanem 27 intézményről és szabálykövetésről van szó. Hosszabb távon az új eljárások és rutinok egységesülhetnek, és beszélhetünk majd egységes uniós intézményről. Például mindegyik tagállam elfogadta, hogy a NEKT-ben valamiképpen tárgyalja az orosz földgáz kivezetését, még ha ez nem is jelentette azt, hogy – egyáltalán vagy a Bizottság által előírt módon – végre is kívánnák azt hajtani. Ebből a szempontból – a jelentéstétel tartalmi oldaláról nézve – az orosz fosszilis energiaforrások kivezetése már a közös politika részévé vált.

A kérdés inkább az, hogy mi indukálja ezeket a tagállami reakciókat. Teljes mértékben érdekalapúak-e: az adott kérdésben elfoglalt nemzeti pozíciók alapján lehet-e azokat meghatározni? Vagy abban szerepet játszanak a közös politikákhoz, a Bizottság kiterjesztő értelmezéseihez, a szupranacionalizmus és a nemzetek Európája közötti határvonalhoz tartozó nemzeti kulturális megfontolások? Számítanak-e a tagállamok vélt pozíciói, a Bizottság feladatairól és szerepköréről kialakított elképzelései? Ha ugyanis elfogadjuk Mahoney és Thelen fenti klasszifikációját az intézményi változások genezisét illetően,

[110] Mahoney–Thelen 2009.

akkor a tagállami végrehajtás az intézményi karakterisztika és a politikai kontextus tényezői mentén differenciálható, ezek pedig nem feltétlenül csak érdekalapú változók.

Ebből következően bizonyos kimenetelek nem tekinthetők meglepőnek. A megingathatatlan Magyarország nemcsak nem akart leválni az orosz energiáról, de egy sor más kérdésben is konfrontálódott mind más tagállamokkal, mind a Bizottsággal. Ez a kiinduló diszpozíció megfelel a Mahoney–Thelen-klasszifikációnak, és sodródást eredményezett. A Bizottság érthető módon azokkal a tagállamokkal szemben lépett fel határozottabban, amelyek még mindig importáltak orosz földgázt. Az Orbán-kormány pedig a szűken vett érdekrendszerén túlmenően, szuverenista magatartásával összhangban is jogellenesnek vélte ezt az eljárást, és erős ellenérzéseket fogalmazott meg, kvázi saját vétójogot feltételezve a kérdésben. A Fico-kormány hasonlóképpen járt el, de esetében feltehetően hangsúlyosabbak voltak a konkrét nemzeti érdekek, míg a Bizottsággal való szembeszállás vágya szelektívebb volt.

Az elfordulók jellemzően átalakulásként értelmezték a változást, ami a gyenge kikényszeríthetőség – gyenge vétójogok párosából következne. Érdemes azonban megjegyezni, hogy ezek az országok önként vagy külső, nem a bizottsági előírásokból fakadó kényszerből kivezették az orosz földgázt – ugyan Bulgária a tanulmány lezárásakor még tranzitálta –, de ignorálták a kivezetés módjára vonatkozó előírásokat. Lengyelország és Bulgária eleve úgy pozicionálhatták magukat, hogy nekik nincs mit kivezetniük, hiszen 2022 végére megszűnt az orosz importjuk, ezért a kiváltási feladatok rájuk már nem vonatkoznak.[111] A Bizottság nem is tudott érdemben fellépni ezzel az érveléssel szemben, és a tagállamok sem használták saját vétójukat. A háttérben tehát nem az áll, hogy Varsó, Prága vagy Szófia gyengének érezte volna magát a Bizottsággal való konfliktushoz, hanem inkább a konfliktus hiánya, a konfrontáció elkerülése érhető tetten: a felek negligálták az egész kérdést. Ettől függetlenül például Lengyelországban az energiaátmenet kapcsán kiemelkedően erős a vétóalkalmazási hajlandóság, csak jelen esetben ennek használata nem volt értelmes lépés.

Litvánia szabályalkalmazási gyakorlata valójában nem jelent igazi intézményi változást. A „kritikus fordulópont" idején Vilnius már nem importált érdemben orosz energiahordozókat, ezért esetében értelmezhetetlen volt a zöld átállás általi kiváltás feladata. Az a tény, hogy ennek ellenére mégis jelentősen gyorsította saját energiaátmenetét, nem köthető közvetlenül a 2022-es fordulathoz. A litván gyorsítás inkább a nemzeti energiapolitikai helyzetből, a rendkívül magas importarányokból, a sérülékenységből és a háború révén ezekben beállt közvetett változásokból fakadt. Úgy tűnik, hogy Litvánia és a Bizottság eredetileg eltérő napirendek mentén haladt, amelyek 2022. február után találkoztak és egymást erősítették. Így alakult ki egy olyan hatás, mintha abban Vilnius erős vétójogokkal, míg a Bizottság gyenge kikényszeríthetőséggel rendelkezne, rétegződést előidézve.

Ausztria gyorsító szerepe talán a legellentmondásosabb, hiszen 2022. február után sokáig hallgatott a bizottsági előírásokkal kapcsolatban, és nem köteleződött el az orosz gáz kivezetését illetően sem. A fordulópont 2024 folyamán következett be, amikor

[111] Lásd a melléklet 2. táblázatát.

egyértelművé vált, hogy Ukrajna lezárja az orosz gáztranzitot, így Ausztria sem fog érdemben orosz gázhoz jutni. Ennélfogva az exogén hatások és körülmények döntő hatást gyakoroltak az érdekrendszerre, és értelmetlenné tették az osztrák vétó alkalmazását. Bécs választhatott a megváltozott helyzetbe való passzív belenyugvás, a sodródás, valamint a meglévő intézményi kereteket új célok szolgálatába állító, radikálisabb átalakulás között. Az, hogy végül egy erőteljes zöldgyorsítás mellett kötelezte el magát, nem volt szükségszerű, jobbára a belpolitikai körülményekből fakadhatott, amit elősegített a bizottsági nyomásgyakorlás. Ugyanakkor az osztrák alkalmazkodás nem újszerű. Bécs hagyományosan különutas magatartást tanúsít az uniós szankciók és a közös külpolitika alakítása során. Ahogy az az Oroszország vagy más országok ellen hozott pénzügyi szankciók esetében tapasztalható volt, a végsőkig kiáll saját külön érdekei mellett, amíg az nem fenyeget nyílt szakítással, és nem szigetelődik el végleg a közösségen belül. Informálisan él a vétó eszközével, de nem vállalja fel nyilvánosan a törést, megőrzi az egység látszatát, és csak az utolsó pillanatban azonosul a közösségi irányvonallal.

Mindez afelé mutat, hogy a tagállamok jellemzően saját preferenciáik mentén váltak le az orosz vezetékes gázról, vagy maradtak vevői, és a Bizottság ajánlásaival való részleges egyezés vagy egyéb, a vizsgálaton kívüli tényezők következménye, vagy az amúgy is meglévő, helyi adottságok függvénye. Ugyanakkor ezt már nem tehetik meg indoklás nélkül, a Bizottság számonkérheti a leválást vagy – kisebb valószínűséggel és eréllyel – annak módját. A tagállamok kénytelenek saját intézményi döntéshozatalukba beépíteni ezeket a szempontokat, egy új szereplő szándékait, és legalább a szakpolitikai retorika szintjén reagálni a Bizottság által felvetett ellátásbiztonsági kérdésekre. A jövő kérdése, hogy ez a szupranacionális jelenlét miként alakul: erős precedens marad, vagy állandó, döntéshozói szereppé növekszik, illetve milyen módon fonódik össze más szakpolitikákkal vagy a klímavédelemmel.

## Felhasznált irodalom

*2026. április 24-én benyújtott kereset – Szlovák Köztársaság kontra Európai Parlament és az Európai Unió Tanácsa (C-398/26. sz. ügy) (C/2026/3051)*. [online], 2026. 06. 15. Forrás: eur-lex.europa.eu [2026. 06. 18.].

*93/389/EEC: Council Decision of 24 June 1993 for a Monitoring Mechanism of Community CO2 and Other Greenhouse Gas Emissions*. [online]. Forrás: eur-lex.europa.eu [2025. 10. 10.].

*A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak, a Régiók Bizottságának és az Európai Beruházási Banknak: A stabil és alkalmazkodóképes energiaunió és az előretekintő éghajlat-politika keretstratégiája*. COM(2015) 80 final. [online], 2015. 02. 25. Forrás: eur-lex.europa.eu [2025. 10. 12.].

*A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak, a Régiók Bizottságának és az Európai Beruházási Banknak: Tiszta energia minden európainak*. COM(2016) 860 final. [online], 2016. 11. 30. Forrás: eur-lex.europa.eu [2025. 10. 12.].

*A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, az Európai Tanácsnak, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának: REPowerEU: Közös európai fellépés a megfizethetőbb, biztonságosabb és fenntarthatóbb energiáért*. COM(2022) 108 final. [online], 2022. 03. 08. Forrás: eur-lex.europa.eu [2025. 10. 12.].

*A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának: Az orosz energiaimport megszüntetésének ütemterve*. COM(2025) 440 final. [online], 2025. 05. 12. Forrás: eur-lex.europa.eu [2025. 10. 12.].

ACER: *ACER Report on Russian Gas Import Contracts and Diversification Pursuant to Article 7(6) of Regulation (EU) 2026/261.* [online], 2026. 07. 01. Forrás: acer.europa.eu [2026. 07. 03.].

Alami, Ilias et al. (2022): Special Issue Introduction: What Is the New State Capitalism? *Contemporary Politics,* 28(3), 245–263. Online: https://doi.org/10.1080/13569775.2021.2022336

Alami, Ilias – Dixon, Adam D. (2023): Uneven and Combined State Capitalism. *Environment and Planning A: Economy and Space,* 55(1), 72–99. Online: https://doi.org/10.1177/0308518X211037688

Alami, Ilias – Dixon, Adam D. (2024): *The Spectre of State Capitalism.* Oxford: Oxford University Press. Online: https://doi.org/10.1093/9780198925224.001.0001

Andrews-Speed, Philip (2016): Applying Institutional Theory to the Low-Carbon Energy Transition. *Energy Research & Social Science,* 13, 216–225. Online: https://doi.org/10.1016/j.erss.2015.12.011

*Az Európai Parlament és a Tanács 2009/28/EK irányelve (2009. április 23.) a megújuló energiaforrásból előállított energia támogatásáról, valamint a 2001/77/EK és a 2003/30/EK irányelv módosításáról és azt követő hatályon kívül helyezéséről (EGT-vonatkozású szöveg).* [online]. Forrás: eur-lex.europa.eu [2025. 10. 10.].

*Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2018/2001 irányelve (2018. december 11.) a megújuló energiaforrásokból előállított energia használatának előmozdításáról (átdolgozás) (EGT-vonatkozású szöveg).* [online]. Forrás: eur-lex.europa.eu [2025. 10. 12.].

*Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2018/1999 rendelete (2018. december 11.) az energiaunió és az éghajlat-politika irányításáról, valamint a 663/2009/EK és a 715/2009/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet, a 94/22/EK, a 98/70/EK, a 2009/31/EK a 2009/73/EK, a 2010/31/EU, a 2012/27/EU és a 2013/30/EU európai parlamenti és tanácsi irányelv, a 2009/119/EK és az (EU) 2015/652 tanácsi irányelv módosításáról, továbbá az 525/2013/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet hatályon kívül helyezéséről (EGT-vonatkozású szöveg).* [online], 2018. 12. 21. Forrás: eur-lex.europa.eu [2025. 10. 09.].

*Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2026/261 rendelete (2026. január 26.) az orosz földgáz behozatalának fokozatos megszüntetéséről és az orosz olaj behozatalának fokozatos megszüntetésére való felkészülésről, az esetleges energiafüggőségek hatékonyabb nyomon követéséről és az (EU) 2017/1938 rendelet módosításáról.* [online], 2026. 02. 02. Forrás: eur-lex.europa.eu [2026. 02. 13.].

Barnes, Pamela M. (2011): The Role of the Commission of the European Union: Creating External Coherence from Internal Diversity. In Wurzel, Rüdiger – Connelly, James (szerk.): *The European Union as a Leader in Climate Change Politics.* Abingdon – New York: Routledge, 41–57.

Berling, Trine Villumsen – Surwillo, Izabela – Slakaityte, Veronika (2024): Energy Security Innovation in the Baltic Sea Region: Competing Visions of Technopolitical Orders. *Geopolitics,* 29(3), 765–795. Online: https://doi.org/10.1080/14650045.2022.2131546

Besnier, Thibault (2023): Repower EU: The Authority Turn for the EU in Energy Policies? *Bruges Political Research Papers,* (91), 1–32. Online: https://coleurope.eu/sites/default/files/research-paper/wp91%20Besnier.pdf

Buschmann, Pia – Oels, Angela (2019): The Overlooked Role of Discourse in Breaking Carbon Lock-In: The Case of the German Energy Transition. *WIREs Climate Change,* 10(3), e574. Online: https://doi.org/10.1002/wcc.574

Capoccia, Giovanni – Kelemen, R. Daniel (2007): The Study of Critical Junctures: Theory, Narrative, and Counterfactuals in Historical Institutionalism. *World Politics,* 59(3), 341–369. Online: https://doi.org/10.1017/S0043887100020852

Cini, Michelle (1997): Administrative Culture in the European Commission: The Cases of Competition and Environment. In Nugent, Neill (szerk.): *At the Heart of the Union. Studies of the European Commission.* London: Palgrave Macmillan, 71–88. Online: https://doi.org/10.1007/978-1-349-25791-1_4

Collier, Ruth Berins – Collier, David (1992): Framework: Critical Junctures and Historical Legacies. In Collier, Ruth Berins – Collier, David (szerk.): *Shaping the Political Arena: Critical Junctures, the Labor Movement, and Regime Dynamics in Latin America.* Notre Dame: University of Notre Dame Press, 27–39.

Crisan, Adina – Kuhn, Maximilian (2017): The Energy Network: Infrastructure as the Hardware of the Energy Union. In Andersen, Svein S. – Goldthau, Andreas – Sitter, Nick (szerk.): *Energy Union. Europe's New Liberal Mercantilism?* London: Palgrave MacMillan, 165–182. Online: https://doi.org/10.1057/978-1-137-59104-3_10

David, Paul A. (1985): Clio and the Economics of QWERTY. *American Economic Review,* 75(2), 332–337.

DiMaggio, Paul J. – Powell, Walter W. (1983): The Iron Cage Revisited: Institutional Isomorphism and Collective Rationality in Organizational Fields. *American Sociological Review,* 48(2), 147–160.
Duffield, John S. – Birchfield, Vicki L. (2011): Introduction. In Birchfield, Vicki L. – Duffield, John S. (szerk.): *Toward a Common European Union Energy Policy. Problems, Progress, and Prospects.* New York: Palgrave Macmillan, 1–9. Online: https://doi.org/10.1057/9780230119819_1
Economidou, Marina et al. (2022): Strategic Energy and Climate Policy Planning: Lessons Learned from European Energy Efficiency Policies. *Energy Policy,* 171. Online: https://doi.org/10.1016/j.enpol.2022.113225
Eikeland, Per Ove – Skjærseth, Jon Birger (2016): Evolution of EU Climate and Energy Policies. In Skjærseth, Jon Birger et al. (szerk.): *Linking EU Climate and Energy Policies: Decision-Making, Implementation and Reform*. Cheltenham–Northampton, MA: Edward Elgar Publishing, 31–49.
Ekanem, Minika et al. (2024): Understanding Institutional Layers and Modes of Change for Energy Transitions: Analysis of Norway's Electricity Sector Reforms. *Scandinavian Political Studies,* 47(2), 122–149. Online: https://doi.org/10.1111/1467-9477.12267
*Council Resolution of 16 September 1986 Concerning New Community Energy Policy Objectives for 1995 and Convergence of the Policies of the Member States.* [online]. Forrás: eur-lex.europa.eu [2025. 09. 04.].
*Draft Regulation of the European Parliament and of the Council on Phasing Out Russian Natural Gas Imports and Preparing the Phase-Out of Russian Oil Imports, Improving Monitoring of Potential Energy Dependencies and Amending Regulation (EU) 2017/1938 (First Reading)*. [online], 2026. 01. 21. Forrás: data.consilium.europa.eu [2026. 02. 13.].
*European Council Meeting (24 and 25 March 2022) – Conclusions. EUCO 1/22.* [online], 2022. 03. 25. Forrás: European Council [2025. 09. 28.].
Eurostat: *Complete Energy Balances.* [online], 2026. 06. 02. Forrás: ec.europa.eu [2026. 07. 05.].
Eurostat: *EU Trade Since 2002 by HS2-4-6 and CN8 (DS-059322)*. [online], 2026. 06. 15. Forrás: ec.europa.eu [2026. 07. 05.].
Eurostat: *Imports of Natural Gas by Partner Country*. [online], 2026. 06. 24. Forrás: ec.europa.eu [2026. 07. 05.].
Eurostat: *Imports of Oil and Petroleum Products by Partner Country*. [online], 2026. 06. 17. Forrás: ec.europa.eu [2026. 07. 05.].
Eurostat: *Imports of Solid Fossil Fuels by Partner Country*. [online], 2026. 04. 09. Forrás: ec.europa.eu [2026. 07. 05.].
Eurostat: *Production of Electricity and Derived Heat by Type of Fuel*. [online], 2026. 06. 02. Forrás: ec.europa.eu [2026. 07. 05.].
Eurostat: *Share of Renewable Energy in Gross Final Energy Consumption by Sector*. [online], 2026. 05. 13. Forrás: ec.europa.eu [2026. 07. 05.].
Eurostat: *Supply, Transformation and Consumption of Gas*. [online], 2026. 06. 24. Forrás: ec.europa.eu [2026. 07. 05.].
Fouquet, Roger (2016): Path Dependence in Energy Systems and Economic Development. *Nature Energy,* 1(8), 16098. Online: https://doi.org/10.1038/nenergy.2016.98
Glachant, Jean-Michel – Hallack, Michelle – Vazquez, Miguel (2013): *Building Competitive Gas Markets in the EU.* Cheltenham–Northampton, MA: Edward Elgar Publishing.
Gross, Robert – Hanna, Richard (2019): Path Dependency in Provision of Domestic Heating. *Nature Energy*, 4(5), 358–364. Online: https://doi.org/10.1038/s41560-019-0383-5
Gustafson, Thane (2020): *The Bridge. Natural Gas in a Redivided Europe.* Cambridge, MA: Harvard University Press. Online: https://doi.org/10.2307/j.ctv2d8qx3s
Hall, Peter A. – Taylor, Rosemary C. R. (1996): Political Science and the Three New Institutionalisms. *Political Studies,* 44(5), 936–957. Online: https://doi.org/10.1111/j.1467-9248.1996.tb00343.x
Hay, Colin (2007): *Why We Hate Politics*. Cambridge–Malden: Polity Press.
Hoffman, George Walter – Dienes, Leslie (1985): *The European Energy Challenge. East and West.* Durham, NC: Duke University Press.
Holz, Franziska – Kemfert, Claudia: No Need for New Natural Gas Pipelines and LNG Terminals in Europe. *DIW Focus,* (5), 1–9. Online: https://www.diw.de/documents/publikationen/73/diw_01.c.794609.de/diw_focus_5.pdf

Hustedt, Thurid – Seyfried, Markus (2016): Co-ordination Across Internal Organizational Boundaries: How the EU Commission Co-ordinates Climate Policies. *Journal of European Public Policy,* 23(6), 888–905. Online: https://doi.org/10.1080/13501763.2015.1074605

Jordan, Andrew – Rayner, Tim (2010): The Evolution of Climate Policy in the European Union: A Historical Overview. In Jordan, Andrew et al. (szerk.): *Climate Change Policy in the European Union. Confronting the Dilemmas of Mitigation and Adaptation?* Cambridge: Cambridge University Press, 52–80.

Klauser, Benedikt – Shavlak, Sofiya (2017): The Internal Gas Market: Achievements, Challenges and the Next Steps. In Jones, Christopher (szerk.): *The Role of Gas in the EU's Energy Union.* Deventer: Claeys and Casteels Law Publishing, 173–202.

Knodt, Michèle – Ringel, Marc (2022): European Union Energy Policy: A Discourse Perspective. In Knodt, Michèle – Kemmerzell, Jörg (szerk.): *Handbook of Energy Governance in Europe.* Cham: Springer, 121–142. Online: https://doi.org/10.1007/978-3-030-43250-8_50

Knodt, Michèle – Ringel, Marc – Müller, Rainer (2020): 'Harder' Soft Governance in the European Energy Union. *Journal of Environmental Policy & Planning,* 22(6), 787–800. Online: https://doi.org/10.1080/1523908X.2020.1781604

Krasner, Stephen D. (1984): Approaches to the State: Alternative Conceptions and Historical Dynamics. *Comparative Politics,* 16(2), 223–246. Online: https://doi.org/10.2307/421608

Kulovesi, Kati – Oberthür, Sebastian (2020): Assessing the EU's 2030 Climate and Energy Policy Framework: Incremental Change Toward Radical Transformation? *Review of European, Comparative & International Environmental Law,* 29(2), 151–166. Online: https://doi.org/10.1111/reel.12358

LaBelle, Michael Carnegie (2023): Energy as a Weapon of War: Lessons from 50 Years of Energy Interdependence. *Global Policy,* 14(3), 531–547. Online: https://doi.org/10.1111/1758-5899.13235

Lagendijk, Vincent (2008): *Electrifying Europe: The Power of Europe in the Construction of Electricity Networks.* Amsterdam: Aksant. Online: https://doi.org/10.6100/IR638264

Langsdorf, Susanne (2011): *EU Energy Policy: From the ECSC to the Energy Roadmap 2050.* Berlin: Heinrich Böll Stiftung.

Leal-Arcas, Rafael – Rios, Juan Alemany (2015): The Creation of a European Energy Union. *European Energy & Climate Journal,* 5(3), 24–60. Online: https://doi.org/10.4337/eecj.2015.03.02

Lockwood, Matthew (2016): Creating Protective Space for Innovation in Electricity Distribution Networks in Great Britain: The Politics of Institutional Change. *Environmental Innovation and Societal Transitions,* 18, 111–127. Online: https://doi.org/10.1016/j.eist.2015.05.007

Lockwood, Matthew et al. (2017): Historical Institutionalism and the Politics of Sustainable Energy Transitions: A Research Agenda. *Environment and Planning C: Politics and Space,* 35(2), 312–333. Online: https://doi.org/10.1177/0263774X16660561

Mahoney, James (2000): Path Dependence in Historical Sociology. *Theory and Society,* 29(4), 507–548. Online: https://doi.org/10.1023/A:1007113830879

Mahoney, James (2001): *The Legacies of Liberalism.* Baltimore–London: Johns Hopkins University Press. Online: https://doi.org/10.56021/9780801865527

Mahoney, James – Thelen, Kathleen szerk. (2009): *Explaining Institutional Change. Ambiguity, Agency, and Power.* Cambridge: Cambridge University Press. Online: https://doi.org/10.1017/CBO9780511806414

Majone, Giandomenico szerk. (1990): *Deregulation or Re-Regulation? Regulatory Reform in Europe and the United States.* London – New York: Pinter Publishers – St. Martin's Press.

Majone, Giandomenico (2002): The European Commission: The Limits of Centralization and the Perils of Parliamentarization. *Governance,* 15(3), 375–392. Online: https://doi.org/10.1111/0952-1895.00193

Majone, Giandomenico (2005): *Dilemmas of European Integration. The Ambiguities and Pitfalls of Integration by Stealth.* Oxford: Oxford University Press. Online: https://doi.org/10.1093/0199274304.001.0001

Maltby, Tomas (2013): European Union Energy Policy Integration. A Case of European Commission Policy Entrepreneurship and Increasing Supranationalism. *Energy Policy,* 55, 435–444. Online: https://doi.org/10.1016/j.enpol.2012.12.031

Maltby, Tomas – Mišík, Matúš (2024): *Energy Transitions in Central and Eastern Europe. The Political Economy of Climate and Energy Policy.* Cambridge: Cambridge University Press. Online: https://doi.org/10.1017/9781108755672

Matláry, Janne Haaland (1997): *Energy Policy in the European Union.* London: Red Globe Press. Online: https://doi.org/10.1007/978-1-349-25735-5

Mišík, Matúš (2021): When the Accession Legacy Fades Away: Central and Eastern European Countries and the EU Renewables Targets. *The International Spectator,* 56(3), 56–70. Online: https://doi.org/10.1080/03932729.2021.1932137

Monti, Alessandro – Martinez Romera, Beatriz (2020): Fifty Shades of Binding: Appraising the Enforcement Toolkit for the EU's 2030 Renewable Energy Targets. *Review of European, Comparative & International Environmental Law,* 29(2), 221–231. Online: https://doi.org/10.1111/reel.12330

*National Energy and Climate Plans.* [online]. Forrás: European Commission [2026. 06. 03.].

North, Douglass C. (1990): *Institutions, Institutional Change and Economic Performance.* Cambridge: Cambridge University Press. Online: https://doi.org/10.1017/CBO9780511808678

North, Douglass C. – Wallis, John Joseph – Weingast, Barry R. (2009): *Violence and Social Orders. A Conceptual Framework for Interpreting Recorded Human History.* Cambridge: Cambridge University Press. Online: https://doi.org/10.1017/CBO9780511575839

Nugent, Neill (2000): *At the Heart of the Union. Studies of the European Commission.* London: Palgrave Macmillan. Online: https://doi.org/10.1007/978-1-349-25791-1

Oberthür, Sebastian (2019): Hard or Soft Governance? The EU's Climate and Energy Policy Framework for 2030. *Politics and Governance,* 7(1), 17–27. Online: https://doi.org/10.17645/pag.v7i1.1796

Oberthür, Sebastian – Ott, Hermann E. (1999): *The Kyoto Protocol. International Climate Policy for the 21st Century*. Berlin–Heidelberg: Springer-Verlag. Online: https://doi.org/10.1007/978-3-662-03925-0

Osička, Jan – Černoch, Filip (2022): European Energy Politics After Ukraine: The Road Ahead. *Energy Research & Social Science,* 91. Online: https://doi.org/10.1016/j.erss.2022.102757

Overland, Indra (2017): The Hunter Becomes the Hunted: Gazprom Encounters EU Regulation. In Andersen, Svein S. – Goldthau, Andreas – Sitter, Nick (szerk.): *Energy Union. Europe's New Liberal Mercantilism?* London: Palgrave MacMillan, 115–130. Online: https://doi.org/10.1057/978-1-137-59104-3_7

Parker, Charles F. – Karlsson, Christer (2010): Climate Change and the European Union's Leadership Moment: An Inconvenient Truth? *Journal of Common Market Studies,* 48(4), 923–943. Online: https://doi.org/10.1111/j.1468-5965.2010.02080.x

Pierson, Paul (2000a): Increasing Returns, Path Dependence, and the Study of Politics. *The American Political Science Review,* 94(2), 251–267. Online: https://doi.org/10.2307/2586011

Pierson, Paul (2000b): Not Just What, but When: Timing and Sequence in Political Processes. *Studies in American Political Development,* 14(1), 72–92. Online: https://doi.org/10.1017/S0898588X00003011

Rayner, Tim – Jordan, Andrew (2016): Climate Change Policy in the European Union. In von Storch, Hans (szerk.): *Oxford Research Encyclopedia of Climate Science.* Oxford: Oxford University Press. Online: https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190228620.013.47

Rennkamp, Britta (2019): Power, Coalitions and Institutional Change in South African Climate Policy. *Climate Policy,* 19(6), 756–770. Online: https://doi.org/10.1080/14693062.2019.1591936

Ringel, Marc – Knodt, Michèle (2018): The Governance of the European Energy Union: Efficiency, Effectiveness and Acceptance of the Winter Package 2016. *Energy Policy,* 112, 209–220. Online: https://doi.org/10.1016/j.enpol.2017.09.047

Roth, Mathias (2011): Poland as a Policy Entrepreneur in European External Energy Policy: Towards Greater Energy Solidarity vis-à-vis Russia? *Geopolitics,* 16(3), 600–625. Online: https://doi.org/10.1080/14650045.2011.520865

Schlacke, Sabine – Knodt, Michèle (2019): The Governance System of the European Energy Union and Climate Action. *Journal for European Environmental & Planning Law,* 16(4), 323–339. Online: https://doi.org/10.1163/18760104-01604002

Schmidt, Vivien (2006): Institutionalism. In Hay, Colin – Lister, Michael – Marsh, David (szerk.): *The State: Theories and Issues*. Houndmills – New York: Palgrave Macmillan, 98–117.

Schmidt, Vivien A. (2008): Discursive Institutionalism: The Explanatory Power of Ideas and Discourse. *Annual Review of Political Science,* 11(1), 303–326. Online: https://doi.org/10.1146/annurev.polisci.11.060606.135342
Schmidt, Vivien A. (2010): Taking Ideas and Discourse Seriously: Explaining Change Through Discursive Institutionalism as the Fourth 'New Institutionalism'. *European Political Science Review,* 2(1), 1–25. Online: https://doi.org/10.1017/S175577390999021X
Schwartz, Herman (2004): *Down the Wrong Path: Path Dependence, Increasing Returns, and Historical Institutionalism.* Kézirat. Charlottesville: University of Virginia.
Skjærseth, Jon Birger (2017): The European Commission's Shifting Climate Leadership. *Global Environmental Politics,* 17(2), 84–104. Online: https://doi.org/10.1162/GLEP_a_00402
Smedby, Nora (2020): Limits to Polycentricity? Institutional Layering and Policy Feedbacks of Building Energy Performance Requirements in Sweden. *Environmental Policy and Governance,* 30(2), 71–83. Online: https://doi.org/10.1002/eet.1874
Smil, Vaclav (2010): *Energy Transitions: History, Requirements, Prospects*. Santa Barbara: Praeger.
Soifer, Hillel David (2012): The Causal Logic of Critical Junctures. *Comparative Political Studies,* 45(12), 1572–1597. Online: https://doi.org/10.1177/0010414012463902
Solorio, Israel – Jörgens, Helge (2020): Contested Energy Transition? Europeanization and Authority Turns in EU Renewable Energy Policy. *Journal of European Integration,* 42(1), 77–93. Online: https://doi.org/10.1080/07036337.2019.1708342
Spokesman of the ECSC's High Authority – European Community Information Service (1967): *Europe and Energy*. Luxembourg: [k. n.].
Steinmo, Sven (2008): Historical Institutionalism. In Porta, Donatella Della – Keating, Michael (szerk.): *Approaches and Methodologies in the Social Sciences. A Pluralist Perspective*. Cambridge: Cambridge University Press, 118–138.
Streeck, Wolfgang – Thelen, Kathleen szerk. (2005): *Beyond Continuity. Institutional Change in Advanced Political Economies.* Oxford: Oxford University Press. Online: https://doi.org/10.1093/oso/9780199280452.001.0001
Szabo, John – Deak, Andras (2021): The CEE Energy Transition: Recurring Fifty-Year-Old Dynamics? In Mišík, Matúš – Oravcová, Veronika (szerk.): *From Economic to Energy Transition. Three Decades of Transitions in Central and Eastern Europe.* Cham: Palgrave Macmillan, 63–96. Online: https://doi.org/10.1007/978-3-030-55085-1_3
Szulecki, Kacper et al. (2016): Shaping the 'Energy Union': Between National Positions and Governance Innovation in EU Energy and Climate Policy. *Climate Policy,* 16(5), 548–567. Online: https://doi.org/10.1080/14693062.2015.1135100
Szulecki, Kacper szerk. (2017): *Energy Security in Europe. Divergent Perceptions and Policy Challenges*. Cham: Palgrave Macmillan. Online: https://doi.org/10.1007/978-3-319-64964-1
Szulecki, Kacper (2020): Securitization and State Encroachment on the Energy Sector: Politics of Exception in Poland's Energy Governance. *Energy Policy,* 136, 111066. Online: https://doi.org/10.1016/j.enpol.2019.111066
Szulecki, Kacper – Claes, Dag Herald (2019): Towards Decarbonization: Understanding EU Energy Governance. *Politics and Governance,* 7(1), 1–5. Online: https://doi.org/10.17645/pag.v7i1.2029
Tonini, Alberto (2016): The EEC Commission and European Energy Policy: A Historical Appraisal. In Bardazzi, Rossella – Pazienza, Maria Grazia – Tonini, Alberto (szerk.): *European Energy and Climate Security.* Cham: Springer, 13–35. Online: https://doi.org/10.1007/978-3-319-21302-6_2
Unruh, Gregory C. (2000): Understanding Carbon Lock-in. *Energy Policy,* 28(12), 817–830. Online: https://doi.org/10.1016/S0301-4215(00)00070-7
Vandendriessche, Marie – Saz-Carranza, Angel – Glachant, Jean-Michel (2017): The Governance of the EU's Energy Union: Bridging the Gap? *EUI RSCAS,* (51), 1–30. Online: https://cadmus.eui.eu/handle/1814/48325
Williams, Michael C. (2015): Securitization as Political Theory: The Politics of the Extraordinary. *International Relations,* 29(1), 114–120. Online: https://doi.org/10.1177/0047117814526606c
Wolff, Sarah – Ladi, Stella (2020): European Union Responses to the COVID-19 Pandemic: Adaptability in Times of Permanent Emergency. *Journal of European Integration,* 42(8), 1025–1040. Online: https://doi.org/10.1080/07036337.2020.1853120
Yafimava, Katja et al. (2024): EU Sanctions on Russian LNG: Choices and Consequences. *Energy Insight,* (156), 1–17.

# Melléklet

**1. táblázat: A földgáz és a szilárd fosszilis tüzelőanyagok szerepe, 2004–2024 (milliárd m³ és %)**

| Ország | Év | Földgázfelhasználás (Mrd m³) | A földgáztermelés és a földgáz-felhasználás aránya (%) | A földgáz aránya a bruttó áram-termelésben (%) | A szilárd fosszilis tüzelőanyagok aránya a bruttó áramtermelésben (%) | A földgáz aránya a bruttó hőtermelés-ben (%) | A szilárd fosszilis tüzelőanyagok aránya a bruttó hőtermelésben (%) | A földgáz aránya a bruttó belföldi felhasználásban (%) | A szilárd fosszilis tüzelőanyagok aránya a bruttó belföldi felhasználás-ban (%) | A földgáz aránya a lakossági energia-felhasználásban (%) |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| **Ausztria** | 2004 | 9,4 | 20,8 | 17,1 | 12,3 | 50,2 | 5,9 | 23,2 | 12,0 | 19,0 |
| | 2010 | 9,9 | 17,2 | 20,2 | 6,9 | 38,7 | 3,3 | 23,3 | 9,7 | 22,2 |
| | 2019 | 9,3 | 10,0 | 15,2 | 2,0 | 35,3 | 4,2 | 22,1 | 8,3 | 21,3 |
| | 2021 | 9,3 | 7,3 | 15,0 | 0,2 | 35,5 | 0,1 | 22,6 | 7,5 | 20,0 |
| | 2022 | 8,2 | 7,7 | 15,7 | 0,1 | 32,0 | 0,0 | 21,1 | 7,6 | 18,3 |
| | 2023 | 7,0 | 8,0 | 10,0 | 0,0 | 29,5 | 0,0 | 18,4 | 7,5 | 16,2 |
| | 2024 | 6,9 | 7,9 | 9,1 | 0,0 | 30,6 | 0,0 | 18,4 | 7,4 | 15,7 |
| **Bulgária** | 2004 | 3,1 | 10,7 | 3,6 | 45,4 | 53,5 | 41,2 | 13,1 | 37,9 | 0,3 |
| | 2010 | 2,8 | 2,6 | 4,2 | 48,5 | 48,8 | 36,7 | 12,8 | 38,7 | 2,2 |
| | 2019 | 2,9 | 1,3 | 4,9 | 38,9 | 55,1 | 19,2 | 13,1 | 27,2 | 3,6 |
| | 2021 | 3,4 | 0,9 | 6,4 | 35,9 | 56,0 | 15,4 | 14,7 | 27,3 | 4,7 |
| | 2022 | 2,7 | 0,6 | 4,1 | 43,1 | 57,5 | 15,5 | 11,9 | 32,1 | 4,1 |
| | 2023 | 2,6 | 0,4 | 4,8 | 29,1 | 57,3 | 17,2 | 12,5 | 21,4 | 3,5 |
| | 2024 | 2,7 | 0,3 | 5,3 | 22,7 | 57,4 | 14,9 | 13,5 | 17,8 | 4,1 |
| **Cseh-ország** | 2004 | 9,6 | 2,1 | 1,8 | 59,7 | 26,6 | 59,2 | 16,9 | 45,6 | 34,4 |
| | 2010 | 9,8 | 2,5 | 1,6 | 54,6 | 26,0 | 63,0 | 17,7 | 41,5 | 32,0 |
| | 2019 | 8,7 | 2,4 | 6,7 | 42,9 | 29,2 | 52,8 | 16,7 | 33,1 | 25,8 |
| | 2021 | 9,5 | 2,1 | 8,6 | 40,2 | 30,7 | 49,2 | 18,2 | 30,2 | 26,5 |
| | 2022 | 7,6 | 2,9 | 5,1 | 43,5 | 29,1 | 50,7 | 15,2 | 32,2 | 23,2 |
| | 2023 | 6,6 | 2,4 | 4,8 | 38,9 | 28,9 | 49,4 | 15,0 | 27,9 | 23,2 |
| | 2024 | 6,8 | 2,6 | 5,1 | 35,9 | 30,9 | 45,0 | 15,1 | 25,3 | 23,4 |
| **Lengyel-ország** | 2004 | 15,6 | 33,1 | 2,1 | 91,5 | 6,2 | 89,3 | 13,0 | 59,3 | 16,0 |
| | 2010 | 17,2 | 28,8 | 3,0 | 86,6 | 6,2 | 85,4 | 12,6 | 54,4 | 16,1 |
| | 2019 | 21,1 | 21,1 | 9,0 | 72,0 | 9,1 | 77,6 | 15,3 | 41,3 | 17,3 |
| | 2021 | 23,5 | 18,3 | 8,8 | 71,0 | 10,9 | 74,3 | 16,6 | 41,9 | 20,6 |
| | 2022 | 19,5 | 21,7 | 6,3 | 69,4 | 11,6 | 73,0 | 14,4 | 40,3 | 21,2 |
| | 2023 | 20,2 | 20,0 | 9,9 | 59,1 | 14,8 | 68,9 | 16,0 | 34,6 | 21,1 |
| | 2024 | 21,6 | 18,2 | 11,9 | 54,2 | 17,9 | 64,8 | 17,3 | 32,6 | 21,6 |

| Ország | Év | Földgázfelhasználás (Mrd $m^3$) | A földgáztermelés és a földgáz-felhasználás aránya (%) | A földgáz aránya a bruttó áram-termelésben (%) | A szilárd fosszilis tüzelőanyagok aránya a bruttó áramtermelésben (%) | A földgáz aránya a bruttó hőtermelés-ben (%) | A szilárd fosszilis tüzelőanyagok aránya a bruttó hőtermelésben (%) | A földgáz aránya a bruttó belföldi felhasználásban (%) | A szilárd fosszilis tüzelőanyagok aránya a bruttó belföldi felhasználás-ban (%) | A földgáz aránya a lakossági energia-felhasználásban (%) |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| **Litvánia** | 2004 | 2,9 | 0,0 | 14,0 | 0,0 | 64,0 | 0,4 | 24,7 | 1,6 | 8,6 |
| | 2010 | 3,1 | 0,0 | 55,4 | 0,0 | 62,5 | 0,2 | 35,2 | 2,6 | 9,9 |
| | 2019 | 2,2 | 0,0 | 13,2 | 0,0 | 17,5 | 0,1 | 23,9 | 2,2 | 11,1 |
| | 2021 | 2,3 | 0,0 | 24,0 | 0,0 | 18,0 | 0,1 | 23,6 | 2,0 | 13,5 |
| | 2022 | 1,5 | 0,0 | 10,8 | 0,0 | 13,6 | 0,1 | 18,0 | 2,2 | 12,7 |
| | 2023 | 1,5 | 0,0 | 9,8 | 0,0 | 12,4 | 0,1 | 17,3 | 1,4 | 11,9 |
| | 2024 | 1,6 | 0,0 | 10,4 | 0,0 | 11,7 | 0,0 | 17,9 | 1,1 | 11,1 |
| **Magyar-ország** | 2004 | 14,6 | 20,2 | 34,8 | 24,3 | 77,7 | 13,4 | 44,3 | 13,1 | 58,6 |
| | 2010 | 12,1 | 22,8 | 31,0 | 16,7 | 78,3 | 6,3 | 36,9 | 10,2 | 49,0 |
| | 2019 | 10,3 | 15,7 | 25,4 | 11,8 | 68,8 | 1,3 | 31,7 | 6,8 | 49,2 |
| | 2021 | 11,3 | 12,7 | 26,7 | 8,3 | 69,9 | 1,7 | 34,0 | 5,0 | 52,2 |
| | 2022 | 9,6 | 14,9 | 24,8 | 8,4 | 67,1 | 1,9 | 30,7 | 4,8 | 49,2 |
| | 2023 | 8,5 | 17,5 | 20,5 | 7,0 | 68,1 | 2,3 | 29,1 | 3,7 | 46,4 |
| | 2024 | 8,6 | 18,4 | 18,8 | 6,4 | 68,1 | 2,3 | 29,1 | 3,0 | 46,3 |
| **Szlovákia** | 2004 | 6,7 | 2,6 | 7,9 | 18,6 | 70,5 | 20,9 | 30,1 | 24,8 | 55,8 |
| | 2010 | 6,1 | 1,8 | 7,9 | 12,8 | 48,2 | 23,9 | 27,2 | 21,1 | 44,0 |
| | 2019 | 4,9 | 2,5 | 10,8 | 8,2 | 48,1 | 23,7 | 24,0 | 16,0 | 42,5 |
| | 2021 | 5,5 | 1,1 | 14,5 | 5,7 | 57,0 | 11,7 | 25,6 | 15,9 | 41,4 |
| | 2022 | 4,5 | 1,2 | 7,8 | 6,0 | 54,9 | 12,7 | 22,8 | 14,5 | 41,2 |
| | 2023 | 4,3 | 1,2 | 7,6 | 4,1 | 53,1 | 11,9 | 22,0 | 14,6 | 43,3 |
| | 2024 | 4,4 | 0,9 | 9,6 | 1,7 | 59,2 | 6,5 | 23,8 | 12,5 | 43,3 |

*Forrás: a szerző szerkesztése Eurostat: Complete Energy Balances. [online], 2026. 06. 02. Forrás: ec.europa.eu [2026. 07. 05.]; Eurostat: Production of Electricity and Derived Heat by Type of Fuel. [online], 2026. 06. 02. Forrás: ec.europa.eu [2026. 07. 05.]; Eurostat: Supply, Transformation and Consumption of Gas. [online], 2026. 06. 24. Forrás: ec.europa.eu [2026. 07. 05.] alapján*

**2. táblázat: Oroszország részesedése egyes energiahordozók importjában különböző adatforrások szerint, 2004–2024 (%)**

| Ország | Év | Szilárd fosszilis | Kőolaj | | Olajter-mékek | LNGa | | Gáz halmaz-állapotú földgáz | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | nrg_ti_sff | nrg_ti_oil | Comext | nrg_ti_oil | nrg_ti_gas | Comext | nrg_ti_gas | Comext |
| **Ausztria** | 2004 | 1,4 | 15,5 | 17,5 | 0,1 | | | 71,1 | .. |
| | 2010 | 1,9 | 10,1 | 10,1 | 0,1 | | | 0,0[b] | .. |
| | 2019 | 8,5 | 2,5 | 3,1 | 0,1 | | | 0,0[b] | .. |
| | 2021 | 9,8 | 7,0 | 7,8 | 0,3 | | | 0,0[b] | .. |
| | 2022 | 9,4 | 1,4 | 2,4 | 0,2 | | | 0,0[b] | .. |
| | 2023 | 6,6 | 0,0 | 0,1 | 0,0 | | | 0,0[b] | .. |
| | 2024 | 2,0 | 0,0 | 0,0 | 0,0 | | | 0,0[b] | .. |
| **Bulgária** | 2004 | 23,1 | 89,1 | .. | 0,3 | | | 100,0 | .. |
| | 2010 | 25,3 | 97,8 | 90,7 | 5,3 | | | 100,0 | 100,0 |
| | 2019 | 97,8 | 62,8 | 65,3 | 28,1 | | | 79,4 | 83,4 |
| | 2021 | 87,7 | 0,0[b] | 61,3 | 25,0 | | | 79,7 | 76,7 |
| | 2022 | 36,9 | 0,0[b] | 85,0 | 34,7 | | | 40,9 | 43,6 |
| | 2023 | 0,0 | 0,0[b] | 88,7 | 27,9 | | | 0,0 | 19,7 |
| | 2024 | 5,1 | 0,0 | 0,0 | 11,9 | | | 0,0 | 7,5 |
| **Cseh-ország** | 2004 | 4,0 | 69,1 | 69,3 | 0,5 | | | 73,6 | 80,0 |
| | 2010 | 10,5 | 64,0 | 63,5 | 0,7 | | | 87,6 | 77,3 |
| | 2019 | 9,4 | 49,4 | 49,4 | 0,5 | | | 99,7 | 21,5 |
| | 2021 | 3,9 | 50,0 | 50,0 | 0,3 | | | 100,0 | 19,3 |
| | 2022 | 1,1 | 56,0 | 56,0 | 0,2 | | | 79,4 | 5,3 |
| | 2023 | 0,0 | 58,2 | 58,1 | 0,0 | | | 8,1 | 2,2 |
| | 2024 | 0,0 | 41,8 | 41,8 | 0,0 | | | 31,3[c] | 1,5 |
| **Lengyel-ország** | 2004 | 57,9 | 96,3 | 96,3 | 18,6 | | | 62,3 | 60,2 |
| | 2010 | 59,4 | 93,1 | 94,0 | 20,1 | | | 89,6 | 89,6 |
| | 2019 | 63,1 | 68,4 | 61,0 | 50,7 | 1,1 | 0,0 | 54,8 | 68,7 |
| | 2021 | 64,7 | 63,4 | 58,9 | 52,2 | 1,8 | 1,8 | 56,5 | 72,2 |
| | 2022 | 12,3 | 43,0 | 46,6 | 33,6 | 0,8 | 0,8 | 19,4 | 32,2 |
| | 2023 | 0,0 | 2,0 | 4,6 | 12,6 | 0,0 | 0,1 | 0,0 | 0,0 |
| | 2024 | 0,0 | 0,0 | 0,0 | 9,5 | 0,0 | 0,0 | 0,0 | 0,0 |
| **Litvánia** | 2004 | 92,9 | 93,7 | 100,0 | 26,4 | | | 100,0 | 100,0 |
| | 2010 | 94,3 | 98,9 | 98,9 | 50,3 | | | 100,0 | 100,0 |
| | 2019 | 94,3 | 78,7 | 76,4 | 36,4 | 0,0 | 13,3 | 43,3 | 97,4 |
| | 2021 | 92,9 | 79,9 | 66,4 | 51,0 | 0,0 | 19,5 | 36,7 | 78,5 |
| | 2022 | 63,7 | 17,3 | 13,4 | 14,5 | 0,0 | 2,3 | 7,9 | 65,8 |
| | 2023 | 0,0 | 0,0 | 0,0 | 8,2 | 0,0 | 0,5 | 0,0 | 0,0 |
| | 2024 | 0,0 | 0,0 | 0,0 | 6,2 | 0,0 | 0,8 | 0,0 | 0,0 |

| Ország | Év | Szilárd fosszilis | Kőolaj | | Olajtermékek | LNGa | | Gáz halmazállapotú földgáz | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| | | nrg_ti_sff | nrg_ti_oil | Comext | nrg_ti_oil | nrg_ti_gas | Comext | nrg_ti_gas | Comext |
| Magyarország | 2004 | 34,3 | 98,9 | .. | 23,5 | | | 80,6 | 77,4 |
| | 2010 | 13,7 | 100,0 | 100,0 | 43,3 | | | 94,1 | 78,6 |
| | 2019 | 9,7 | 75,1 | 71,4 | 19,2 | | | 95,0 | 63,0 |
| | 2021 | 17,0 | 58,2 | 60,7 | 14,9 | | | 95,0 | 67,1 |
| | 2022 | 6,0 | 85,7 | 84,7 | 11,8 | | | 82,4 | 68,5 |
| | 2023 | 0,0 | 77,4 | 78,0 | 0,2 | | | 78,1 | 78,1 |
| | 2024 | 0,0 | 86,7 | 86,3 | 0,0 | | | 74,0 | 76,9 |
| Szlovákia | 2004 | 24,7 | 97,7 | 99,4 | 1,4 | | | 100,0 | 86,1 |
| | 2010 | 22,1 | 100,0 | 100,0 | 1,4 | | | 100,0 | 100,0 |
| | 2019 | 33,7 | 100,0 | 97,4 | 2,2 | | | 100,0 | 100,0 |
| | 2021 | 23,3 | 100,0 | 95,7 | 0,6 | | | 68,9 | 98,5 |
| | 2022 | 7,2 | 96,2 | 97,9 | 0,7 | | | 38,6 | 98,4 |
| | 2023 | 0,0 | 84,0 | 89,6 | 0,5 | | | 63,9 | 100,0 |
| | 2024 | 0,0 | 86,2 | 86,7 | 0,9 | | | 76,2 | 100,0 |

*.. Nem áll rendelkezésre. [a] Csak azokra az országokra és évekre adtunk meg adatokat, amikor már rendelkezésre állt LNG-visszagázosító kapacitás. [b] A megjelölt években az orosz importra megadott nulla értékek – és ebből következően a nulla orosz részesedések – nem tükrözik a valós helyzetet. Bulgária hivatalosan 2024. március 1-jén hagyott fel az orosz kőolajimporttal, míg Ausztriát a Gazprom vágta el az orosz gáztól 2024. november közepén, mielőtt 2025. január 1-jétől leállt az Ukrajnán keresztüli gáztranzit. [c] Nem tudjuk, hogy ez a nagy arány mit takar.*

*Megjegyzés: A különböző forrásból származó statisztikai adatok eltérő függőséget mutatnak az orosz energiahordozóktól. Különösen nagy óvatossággal kell kezelni a földgázt az ágazati sajátosságokból adódó módszertani eltérések és számbavételi gyakorlatok miatt. Az nrg_ti_ kezdetű kódokkal jelölt oszlopok az Eurostat energiastatisztikájából származó idősorokat jelölik, míg a Comext az Eurostat nemzetközi kereskedelmi adatbázisára utal.*

*Forrás: a szerzők szerkesztése Eurostat: EU Trade Since 2002 by HS2-4-6 and CN8 (DS-059322). [online], 2026. 06. 15. Forrás: ec.europa.eu [2026. 07. 05.]; Eurostat: Imports of Natural Gas by Partner Country. [online], 2026. 06. 24. Forrás: ec.europa.eu [2026. 07. 05.]; Eurostat: Imports of Oil and Petroleum Products by Partner Country. [online], 2026. 06. 17. Forrás: ec.europa.eu [2026. 07. 05.]; Eurostat: Imports of Solid Fossil Fuels by Partner Country. [online], 2026. 04. 09. Forrás: ec.europa.eu [2026. 07. 05.] alapján*

**3. táblázat: A megújuló energiahordozók aránya a bruttó végső energiafelhasználásban szektoronként: tényadatok (2019–2024) és a NEKT-ek előrejelzései (2030) (%)**

| Ország | Adatforrás | Év | Összesen | Villamos energia | Fűtés és hűtés | Közlekedés |
|---|---|---|---|---|---|---|
| **Ausztria** | Tényadat | 2019 | 33,8 | 75,1 | 33,9 | 10,1 |
| | Tényadat | 2021 | 34,6 | 74,0 | 33,1 | 9,6 |
| | Tényadat | 2023 | 41,6 | 87,9 | 40,8 | 13,6 |
| | Tényadat | 2024 | 43,0 | 90,1 | 42,2 | 14,6 |
| | 1. NEKT | 2030 | 46–50 | 100 | .. | 14 |
| | 2. NEKT | 2030 | 57 | 103 | 53,7 | 14 (43,1[b]) |
| **Bulgária** | Tényadat | 2019 | 21,5 | 23,5 | 35,4 | 7,9 |
| | Tényadat | 2021 | 19,4 | 21,4 | 29,9 | 7,6 |
| | Tényadat | 2023 | 23,2 | 29,7 | 36,1 | 8,1 |
| | Tényadat | 2024 | 23,2 | 33,8 | 34,2 | 8,2 |
| | 1. NEKT | 2030 | 27,09 | 30,33 | 42,60 | 14,20[b] |
| | 2. NEKT | 2030 | 34,96 | 49,34 | 44,01 | 29,93[b] |
| **Csehország** | Tényadat | 2019 | 16,2 | 14,0 | 22,6 | 7,8 |
| | Tényadat | 2021 | 17,6 | 14,5 | 24,3 | 6,7 |
| | Tényadat | 2023 | 18,6 | 16,4 | 27,7 | 5,7 |
| | Tényadat | 2024 | 19,2 | 17,9 | 29,1 | 5,7 |
| | 1. NEKT | 2030 | 22,0 | 16,9 | 30,7 | 14,0[b] |
| | 2. NEKT | 2030 | 30,1 | 27,9 | 40,2 | 18,1[b] |
| **Lengyelország** | Tényadat | 2019 | 15,4 | 14,4 | 22,0 | 6,2 |
| | Tényadat | 2021 | 15,6 | 17,2 | 21,0 | 5,7 |
| | Tényadat | 2023 | 16,7 | 25,8 | 20,6 | 6,3 |
| | Tényadat | 2024 | 17,8 | 30,4 | 21,3 | 6,0 |
| | 1. NEKT | 2030 | 21 (23[c]) | 32 | 28,4 | 14[b] |
| | 2. NEKT[a] | 2030 | 29,8 | 50,1 | 32,1 | 17,7[b] |
| **Litvánia** | Tényadat | 2019 | 25,5 | 18,8 | 47,4 | 4,0 |
| | Tényadat | 2021 | 28,2 | 21,3 | 48,6 | 6,5 |
| | Tényadat | 2023 | 31,9 | 36,5 | 53,6 | 7,2 |
| | Tényadat | 2024 | 35,4 | 49,0 | 52,1 | 9,0 |
| | 1. NEKT | 2030 | 45 | 45 | 67,2 | 15 |
| | 2. NEKT | 2030 | 55 | 100 | 80 | 15,8 (>29[b]) |
| **Magyarország** | Tényadat | 2019 | 12,6 | 10,0 | 18,2 | 8,1 |
| | Tényadat | 2021 | 14,1 | 13,7 | 17,9 | 6,2 |
| | Tényadat | 2023 | 17,1 | 19,5 | 22,3 | 7,6 |
| | Tényadat | 2024 | 18,3 | 24,1 | 22,6 | 7,9 |
| | 1. NEKT | 2030 | 21 | 21,3 | 28,7 | 16,9[b] |
| | 2. NEKT | 2030 | 30 | 32 | 32 | 25[b] |

| Ország | Adatforrás | Év | Összesen | Villamos energia | Fűtés és hűtés | Közlekedés |
|---|---|---|---|---|---|---|
| **Szlovákia** | Tényadat | 2019 | 16,9 | 22,1 | 19,7 | 8,3 |
| | Tényadat | 2021 | 17,4 | 22,4 | 19,5 | 8,8 |
| | Tényadat | 2023 | 17,0 | 24,2 | 18,8 | 9,2 |
| | Tényadat | 2024 | 18,1 | 24,9 | 20,4 | 9,6 |
| | 1. NEKT | 2030 | 19,2 | 27,3 | 19,0 | 14,0[b] |
| | 2. NEKT | 2030 | 25,0 | 26,3 | 33,7 | 29,0[b,d] |

*.. Nem áll rendelkezésre. [a] NEKT-tervezet. [b] Multiplikátorokat is figyelembe véve. [c] Amennyiben további uniós forrást kapnak rá. [d] A felülvizsgált NEKT nem tartja valószínűnek, hogy ezt elérnék.*

*Forrás: a szerzők szerkesztése, a 2019-es, 2021-es és 2023-as tényadatok forrása: Eurostat: Share of Renewable Energy in Gross Final Energy Consumption by Sector. [online], 2026. 05. 13. Forrás: ec.europa.eu [2026. 07. 05.]; az 1. NEKT és a 2. NEKT az eredeti és a felülvizsgált NEKT-ek 2030-as előrejelzéseire utalnak*